НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему

«Оцінка конкурентної позиції банку»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студент IV курсу групи Ф-19.04 _____ Гончар Дмитро Васильович

Науковий керівник _____ д.е.н., професор Момотюк Л.Є.

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – ***бакалавр***
Галузь знань - ***07 «Управління і адміністрування»***
Спеціальність – ***072 «Фінанси, банківська справа та страхування»***
Освітньо-професійна програма – ***«Фінанси, банківська справа та страхування»***

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«10» листопада 2022 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Гончара Дмитра Васильовича

1. Тема роботи: «ОЦІНКА КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКУ»
керівник роботи д.е.н., ппофесор Момотюк Л.Є.
затверджена наказом по Академії від «10» листопада 2022 р. № 336/1
2. Термін здачі студентом закінченої роботи: 22 травня 2023 року
3. Вихідні дані роботи: наукові статті українських вчених з проблематики оцінки конкурентної позиції банку, нормативні та законодавчі акти, рейтинги НБУ та консалтингових агентств, матеріали фінансової звітності та офіційного сайту досліджуваного банку.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити): дослідити взаємозв'язок та економічну сутність таких категорій, як конкуренція, конкурентоспроможність та конкурентна позиція банку; розглянути наявні методичні підходи до оцінки конкурентної позиції банку; надати загальну характеристику АТ «Укрексімбанк» та провести аналіз банківських ресурсів; провести діагностику фінансових результатів та фінансового стану банку; здійснити оцінку конкурентних позицій АТ «Укрексімбанк» на ринку банківських послуг; окреслити напрями застосування цифрових фінансових інновацій в діяльності банку; обгрунтувати заходи щодо удосконалення системи бюджетування з метою оптимізації витрат банку.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці
6. Дата видачі завдання 10 листопада 2022 р.

Керівник _____
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	10.11.2022	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	21.11.2022	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	27.11.2022	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	10.12.2022	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	26.12.2022	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	30.01.2023	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	27.02.2023	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	27.03.2023	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	10.04.2023	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	17.04.2023	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно із зауваженнями керівника	10.05.2023	Виконано
12.	Попередній захист роботи	22.05.2023	Виконано

Студент _____ Гончар Д.В.
(підпис)

Керівник роботи _____ д.е.н., професор Момотюк Л.Є.
(підпис)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра

студента Національної академії статистики, обліку та аудиту

Гончара Дмитра Васильовича

Тема: «Оцінка конкурентної позиції банку»

Загальний обсяг роботи складає 58 сторінок

Містить 12 таблиць, 21 рисунок, 58 літературних джерел, 2 додатки

Актуальність теми. Банківська система України зберегла під час війни зберегла свою керованість та безперебійність платежів, адаптувала операційні процеси до роботи в нелегких умовах. Водночас, в діяльності українських банків наявна значна кількість проблем, до яких належать: значний обсяг проблемних кредитів, невисокий рівень прибутковості, необхідність зниження кредитних ставок в умовах росту інфляції.

Ключовими завданням розвитку банківської системи України згідно Стратегії НБУ є забезпечення цінової та фінансової стабільності, а також підтримка країни на шляху до перемоги. Для виконання цього завдання банківські установи повинні пристосувати свої бізнес-моделі до роботи в умовах економічного спаду, зберегти наявну конкурентоспроможність та віднайти нові конкурентні позиції в ключових сегментах ринку банківських послуг.

В умовах війни та післявоєнної відбудови банківський менеджмент повинен оперативно реагувати на негативний вплив зовнішнього середовища, розробляти стратегії підвищення своїх конкурентних переваг з метою забезпечення стабільного функціонування на ринку. Все вище зазначене обумовлює необхідність детальної оцінки кожною банківською установою своєї конкурентної позиції.

Проблемі дослідження підходів до оцінки конкурентної позиції та конкурентоспроможності банків присвячені наукові розробки багатьох українських дослідників, якими трактується сутність категорії

«конкурентна позиція банку», розглядаються підходи до її оцінки. Проте, незважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених даній тематиці, завдання подальшого пошуку шляхів покращення конкурентної позиції банківської установи залишаються важливими, що потребує проведення подальших досліджень у цій сфері.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є обґрунтування теоретичних основ оцінки конкурентної позиції банку та розроблення шляхів її зміцнення для конкретної банківської установи.

Об'єкт кваліфікаційної роботи бакалавра – процес оцінки конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк».

Предмет кваліфікаційної роботи бакалавра – теоретико-методичні засади оцінки конкурентної позиції банку та науково-практичні рекомендації щодо її посилення в сучасних умовах.

Використані методи наукового дослідження. У процесі дослідження використані як загальноприйняті, так і спеціальні методи: методи наукової абстракції, системний і структурний – для обґрунтування та розвитку понятійного апарату; статистичний аналіз – для проведення аналізу фінансового стану та структури ресурсів АТ «Укрексімбанк»; логічний – при розробці рекомендацій щодо зміцнення конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк»; графічний – для візуалізації результатів дослідження.

У першому розділі досліджено взаємозв'язок та економічну сутність таких категорій, як конкуренція, конкурентоспроможність та конкурентна позиція банку; розглянуто наявні методичні підходи до оцінки конкурентної позиції банку.

У другому розділі надано загальну характеристику АТ «Укрексімбанк», проаналізовано стан та динаміку банківських ресурсів; проведено діагностику фінансових результатів та фінансового стану банку; здійснено оцінку конкурентних позицій АТ «Укрексімбанк» на ринку банківських послуг.

У третьому розділі окреслено напрями застосування цифрових фінансових інновацій в діяльності банку; обгрунтовано заходи щодо удосконалення системи бюджетування з метою оптимізації витрат банку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні АТ «Укрексімбанк» теоретичних висновків і практичних рекомендацій щодо зміцнення конкурентної позиції банку.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентна позиція банку, прибутковість, надійність, стресостійкість банку, лояльність вкладників, рейтингова оцінка.

Студент _____ Д.В. Гончар

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКУ 6
1.1. Конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентна позиція банку: взаємозв'язок та економічна сутність 6
1.2. Методичні підходи до оцінки конкурентної позиції банку 14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ АТ «УКРЕКСІМБАНК» НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ 21
2.1. Загальна характеристика та аналіз ресурсів АТ «Укрексімбанк» 21
2.2. Аналіз фінансових результатів та фінансового стану АТ «Укрексімбанк» 28
2.3. Оцінка конкурентних позицій АТ «Укрексімбанк» на ринку банківських послуг 35
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ АТ «УКРЕКСІМБАНК» 45
3.1. Застосування цифрових фінансових інновацій в діяльності банку 45
3.2. Удосконалення системи бюджетування з метою оптимізації витрат банку 49
ВИСНОВКИ 56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 59
ДОДАТКИ 65

ВСТУП

Актуальність теми. Банківська система України зберегла під час війни зберегла свою керованість та безперебійність платежів, адаптувала операційні процеси до роботи в нелегких умовах. Водночас, в діяльності українських банків наявна значна кількість проблем, до яких належать: значний обсяг проблемних кредитів, невисокий рівень прибутковості, необхідність зниження кредитних ставок в умовах росту інфляції.

Ключовими завданням розвитку банківської системи України згідно Стратегії НБУ є забезпечення цінової та фінансової стабільності, а також підтримка країни на шляху до перемоги. Для виконання цього завдання банківські установи повинні пристосувати свої бізнес-моделі до роботи в умовах економічного спаду, зберегти наявну конкурентоспроможність та віднайти нові конкурентні позиції в ключових сегментах ринку банківських послуг.

В умовах війни та післявоєнної відбудови банківський менеджмент повинен оперативно реагувати на негативний вплив зовнішнього середовища, розробляти стратегії підвищення своїх конкурентних переваг з метою забезпечення стабільного функціонування на ринку. Все вище зазначене обумовлює необхідність детальної оцінки кожною банківською установою своєї конкурентної позиції.

Проблемі дослідження підходів до оцінки конкурентної позиції та конкурентоспроможності банків присвячені наукові розробки таких вітчизняних дослідників, як О. Безродна, О. Вовчак, І. Вядрова, О. Золотарьова, В. Коваленко, В. Коверза, І. Коломієць, О. Лєгостаєва, М. Литовченко, Ю. Майба, Л. Могильна, М. Пацера, С. Прасолова, Н. Прокопенко, О. Руда, О. Шевцова, А. Ширінян. Зазначеними вченими трактується сутність категорії «конкурентна позиція банку», розглядаються підходи до її оцінки, характеризуються напрями розроблення конкурентної стратегії банків.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових робіт, присвячених даній тематиці, завдання подальшого пошуку шляхів покращення конкурентної позиції банківської установи залишаються важливими, що потребує проведення подальших досліджень у цій сфері.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є обґрунтування теоретичних основ оцінки конкурентної позиції банку та розроблення шляхів її зміцнення для конкретної банківської установи.

Завдання кваліфікаційної роботи бакалавра наступні:

- дослідити взаємозв'язок та економічну сутність таких категорій, як конкуренція, конкурентоспроможність та конкурентна позиція банку;

- розглянути наявні методичні підходи до оцінки конкурентної позиції банку;

- надати загальну характеристику АТ «Укрексімбанк» та провести аналіз банківських ресурсів;

- провести діагностику фінансових результатів та фінансового стану банку;

- здійснити оцінку конкурентних позицій АТ «Укрексімбанк» на ринку банківських послуг;

- окреслити напрями застосування цифрових фінансових інновацій в діяльності банку;

- обгрунтувати заходи щодо удосконалення системи бюджетування з метою оптимізації витрат банку.

Об'єкт дослідження - процес оцінки конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк».

Предмет дослідження - теоретико-методичні засади оцінки конкурентної позиції банку та науково-практичні рекомендації щодо її посилення в сучасних умовах.

Методи дослідження. У процесі дослідження використані як загальноприйняті, так і спеціальні методи: методи наукової абстракції, системний і структурний – для обґрунтування та розвитку понятійного апарату;

статистичний аналіз – для проведення аналізу фінансового стану та структури ресурсів АТ «Укрексімбанк»; логічний – при розробці рекомендацій щодо зміцнення конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк»; графічний – для візуалізації результатів дослідження.

Практичне значення кваліфікаційної роботи бакалавра полягає у використанні АТ «Укрексімбанк» теоретичних висновків і практичних рекомендацій щодо зміцнення конкурентної позиції банку.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (58), додатків. Сутність роботи висвітлено на 58 сторінках основного тексту, який містить 12 таблиць і 21 рисунок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ БАНКУ

1.1. Конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентна позиція банку: взаємозв'язок та економічна сутність

Однією із рис та необхідних елементів ринкової економіки є наявність конкуренції. Вона забезпечує розвиток національної економіки, спонукає підприємців до конкурентної боротьби щодо завоювання споживачів шляхом підвищення якості та зниження цін на товари і послуги, що в цілому сприяє покращенню добробуту всього суспільства.

Термін «конкуренція» походить від латинського «concurrentia», що означає «зіткнення», «змагання». Тобто, у загальному, конкуренція є економічним процесом взаємодії, взаємозв'язку і боротьби між підприємствами, що відбувається між ними на ринку з метою «забезпечення найвигідніших умов виробництва та збуту товару, одержання найвищого прибутку тощо» [30, с. 14].

Теоретичні засади моделі досконалої конкуренції заклав видатний економіст Адам Сміт, який визначив конкуренцію як чесне суперництво, що ведеться між продавцями за найвигідніші умови продажу товару. При цьому основним методом конкурентної боротьби він вбачав зміну цін. У своїй відомій праці «Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй» (1776 р.) вчений ототожнював конкуренцію з «невидимою рукою» ринку, яка спонукає підприємців діяти «відповідно до якогось ідеального плану розвитку економіки» [16, с. 9].

Ідею досконалої конкуренції підтримав і послідовник А. Сміта Девід Рікардо, який вважав, що ціни на ринку складаються лише під дією попиту та пропозиції в результаті конкурентної боротьби. Британський філософ та

економіст Дж. С. Мілль також трактував конкуренцію як основний регулятор цін та визначив її як закон, що встановлює правила цього регулювання. Важливе значення мають концепції А. Маршала, який обґрунтував механізм автоматичного встановлення рівноваги на ринку за допомогою досконалої (чистої) конкуренції.

Сучасні економісти трактують конкуренцію, як економічне суперництво (боротьбу, змагання) між товаровиробниками за задоволення своїх інтересів, вигідні умови виробництва і збуту товарів, одержання якомога вищого прибутку. Так, на думку І. А. Чікова, конкуренція - це «перш за все економічне суперництво, боротьба з метою отримання умов для максимізації доходу» [56, с. 77].

Практично схоже визначення цього терміну пропонує дослідниця Т. І. Павлюк, яка визначає конкуренцію як «змагальність, суперництво на якому-небудь терені між окремими суб'єктами, зацікавленими в досягненні однакових цілей» [37, с. 13].

О. П. Єлець трактує конкуренцію «як сукупність об'єктивних економічних відносин між підприємствами на ринку, які носять характер постійного суперництва за прихильність споживачів їх продукції та послуг» [17, с. 59].

З точки зору О. П. Вашків, конкуренція – це «процес управління суб'єктом своїми конкурентними перевагами для отримання перемоги чи досягнення інших цілей у боротьбі з конкурентами за задоволення об'єктивних або суб'єктивних потреб в рамках законодавства чи у природних умовах» [11, с. 7].

М. Портер зазначає, що конкуренція – це «динамічний процес, що розвивається, ландшафт, що безупинно змінюється, на якому з'являються нові товари, нові шляхи маркетингу, нові виробничі процеси й нові ринкові сегменти» [40].

Згідно Закону України «Про захист економічної конкуренції» цей термін визначено як «змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття

завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку» [3].

Конкуренція на ринку банківських послуг має певні особливості (рис. 1.1).

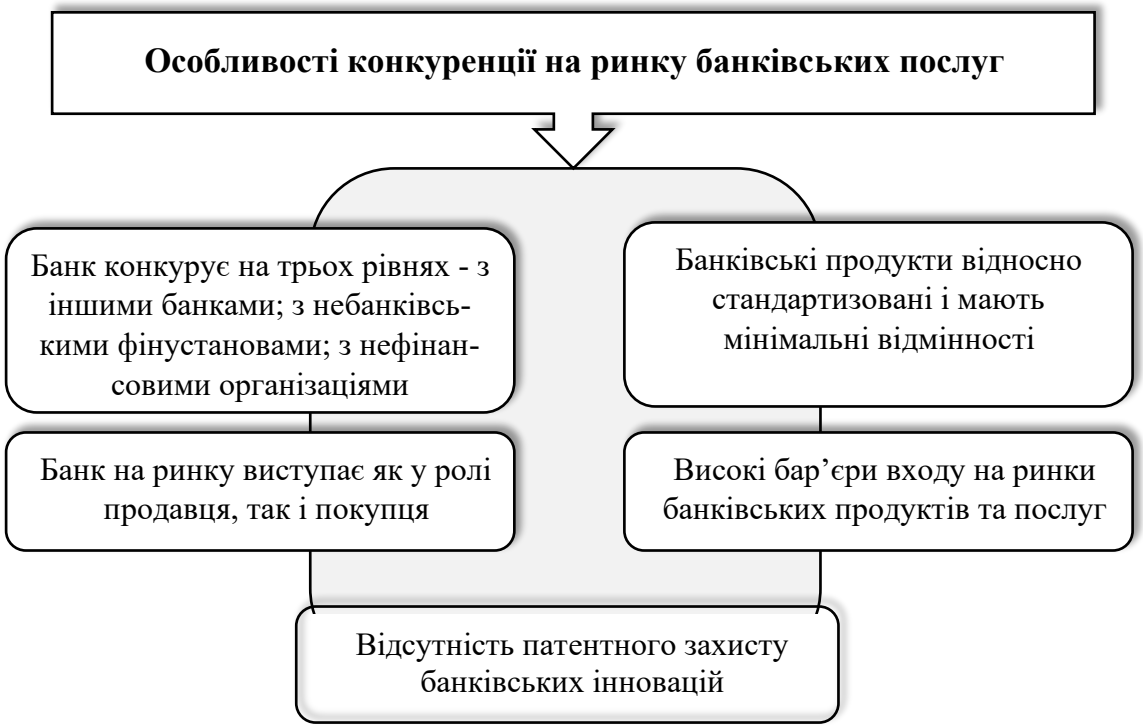

Рис. 1.1. Особливості конкуренції на ринку банківських послуг

Джерело: складено за [24; 38]

Особливості конкуренції на ринку банківських послуг полягають в тому, що на цьому ринку банк конкурує на трьох рівнях:

- з іншими банками;

- із небанківськими фінансовими установами (пенсійні фонди, інвестиційні фонди, ломбарди та ін.);

- із нефінансовими установами (поштові відділення, торговельні підприємства).

Банки на ринку можуть виконувати функції, як продавців продуктів та послуг, так і їх покупців. Особливість конкуренції полягає також і в тому, що бар'єри входу на ринок дуже високі, а банківські продукти стандартизовані.

Саме наявністю конкуренції обумовлене існування такого поняття, як «конкурентоспроможність». Адже конкуренція породжує конкурентне середовище, в якому функціонує велика кількість організацій, прагненням яких є зміцнення свого економічного становища в процесі постійної боротьби з конкурентами.

У загальному розумінні терміном «конкурентоспроможність» визначається здатність господарюючого суб'єкта отримати перемогу в конкурентній боротьбі. Така здатність досягається ним за наявності комплексу певних конкурентних переваг.

Господарюючий суб'єкт може досягти конкурентоспроможності, володіючи певними перевагами над своїми конкурентами. З точки зору О. П. Вашків, «конкурентна перевага – це вища компетентність підприємства в окремій (окремих) сфері діяльності або у випуску продукції, порівняно з конкуруючими підприємствами. Підприємство досягає конкурентної переваги, якщо воно краще за своїх суперників долає сили конкуренції» [11, с. 98].

Конкурентні переваги бувають внутрішні (наприклад, кваліфікація персоналу, використання інновацій, наявність джерел фінансування, близькість до ринків збуту) та зовнішні (ринкові умови діяльності підприємства, рівень державної підтримки, поведінка споживачів тощо).

Категорія «конкурентоспроможність» на сьогодні отримала розмаїття трактувань, науковці зазначають, що конкурентоспроможність – це:

- «певна якість, чи набір якостей, якими володіє (наділений) об'єкт конкуренції і які саме й забезпечують йому економічні переваги порівняно з аналогічними об'єктами» [11, с. 14];

- «потенційна спроможність суб'єкта ринку в певний період часу задовольняти потреби споживачів на вищому, порівняно з конкурентами, рівні, що дає змогу зберегти/наростити завойований сектор ринку та забезпечує

зростання обсягу ринку загалом» [15, с. 15];

- «властивості, що утворюють комплекс конкурентних переваг для суб'єкта економічного змагання» [18, с. 38].

В контексті теми кваліфікаційної роботи зупинимось на огляді трактувань поняття «конкурентоспроможність банку» сучасними вченими (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Трактування сутності категорії «конкурентоспроможність банку» сучасними науковцями

Автори	Визначення сутності категорії «конкурентоспроможність банку»
Вядрова І. М., Морозов М. В.	- «інтегральна характеристика, яка відображатиме реальні та потенційні можливості банку створювати та просувати на ринок конкурентоспроможні продукти та послуги, що відповідають усім вимогам клієнтів, займати й утримувати стійкі позиції на ринку банківських послуг» [13, с. 329];
Золотарьова О. В., Гура С. О.	- «відносний динамічний показник, що дозволяє оцінити співвідношення його якісних та вартісних характеристик у порівнянні з конкурентами та обчислити на цій основі інтегральний рівень конкурентоспроможності» [20, с. 37];
Литовченко М. О., Татьяніна С. М.	- «його спроможність ефективного функціонування у банківському середовищі, яка досягається постійним використанням інновацій для формування конкурентних переваг своїм продуктам та послугам на ринку з метою досягнення прибутковості та фінансової стійкості у майбутньому, враховуючи соціальний аспект діяльності банків та загальноекономічне становище держави» [29, с. 429];
Майба Ю. І.	- «здатність фінансової установи ефективно виконувати функції фінансового посередника в умовах дії внутрішніх та зовнішніх ризиків, підтримуючи стійкість свого фінансового стану, що задовольняє потреби інвесторів та власників, а також забезпечує розвиток фінансової установи та зміцнення конкурентних позицій на ринку» [31, с. 58];
Руда О. Л.	- «здатність фінансової установи вести ефективну господарську діяльність та мати на меті досягнення практичної прибуткової реалізації послуг в умовах конкурентного ринку» [47]

Аналізуючи представлені в таблиці визначення сутності цього терміну, можна зробити висновок, що більшість із наведених авторів трактують конкурентоспроможність банку як його здатність, спроможність до

ефективного ведення діяльності, до ефективного виконання функцій фінансового посередника, до підтримки стійкості свого фінансового стану.

За результатами огляду літературних джерел доцільно сформулювати власне визначення сутності поняття «конкурентоспроможність банку». З нашої точки зору, це багатопланова економічна категорія, яка характеризує ефективність діяльності банку порівняно з його конкурентами, сформовану за рахунок конкурентних переваг банківського продукту та результативного використання свого потенціалу.

Ю. І. Майба, аналізуючи конкурентоспроможність банківського сектору України, наводить таку ієрархію рівнів конкурентоспроможності на ринку банківських послуг: конкурентоспроможність фінансової системи країни, конкурентоспроможність банківського сектору, конкурентоспроможність банку (рис. 1.2).

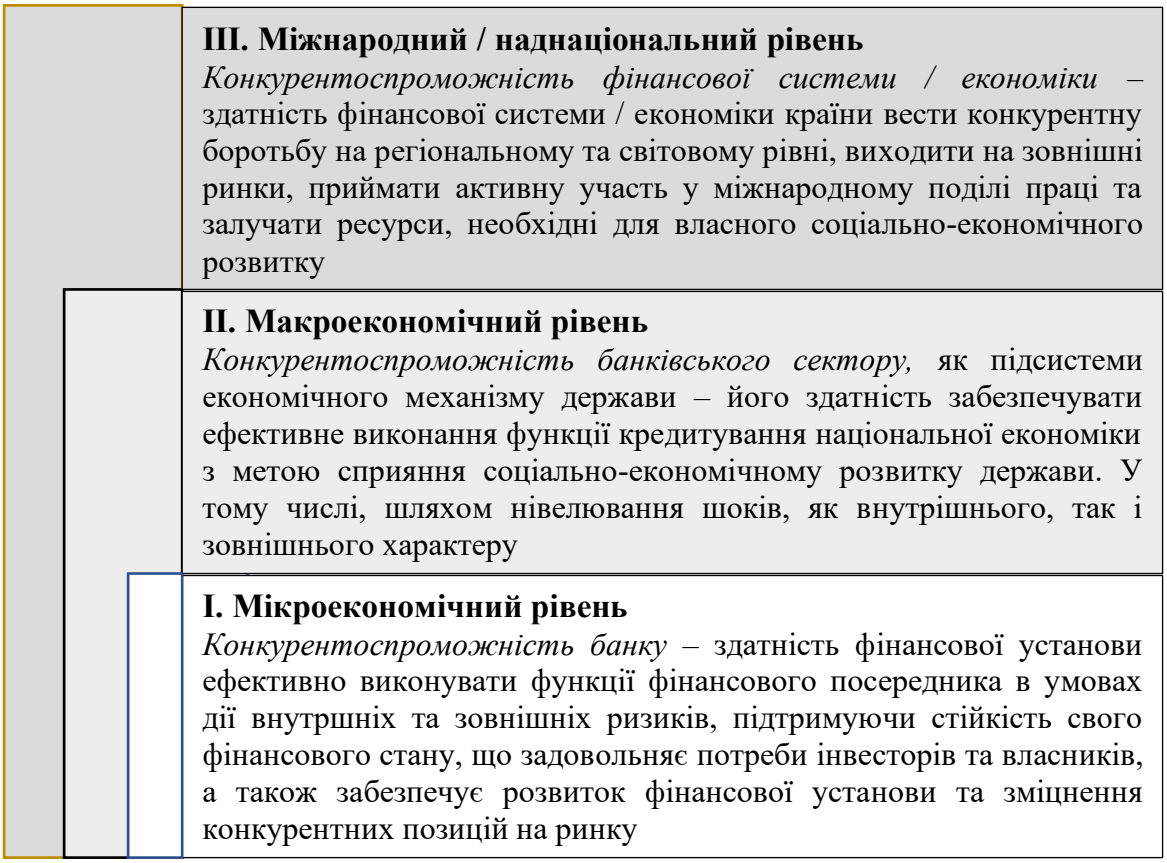

Рис. 1.2. Ієрархія рівнів конкурентоспроможності на ринках банківських послуг

Джерело: [31, с. 58]

Банк може досягти конкурентоспроможності, володіючи певними перевагами над своїми конкурентами. З точки зору О. П. Вашків, «конкурентна перевага – це вища компетентність підприємства в окремій (окремих) сфері діяльності або у випуску продукції, порівняно з конкуруючими підприємствами. Підприємство досягає конкурентної переваги, якщо воно краще за своїх суперників долає сили конкуренції» [11, с. 98].

Конкурентні переваги бувають внутрішні (наприклад, кваліфікація персоналу, використання інновацій, наявність джерел фінансування, близькість до ринків збуту) та зовнішні (ринкові умови діяльності підприємства, рівень державної підтримки, поведінка споживачів тощо).

Виходячи із досягнутого рівня конкурентоспроможності, банк може зайняти на ринку певну конкурентну позицію. Тобто, логічний взаємозв'язок цих категорій (конкуренція, конкурентоспроможність та конкурентна позиція) можна відобразити наступним чином (рис. 1.3).

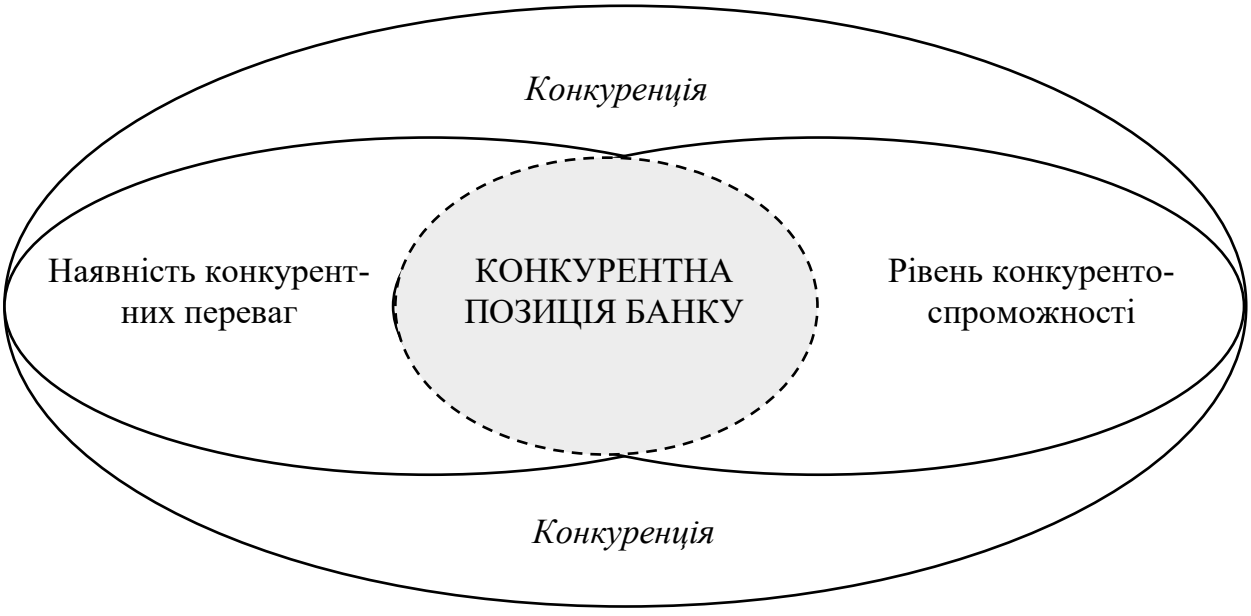

Рис. 1.3. Взаємозв'язок конкуренції, конкурентоспроможності та конкурентної позиції банку

Джерело: розроблено автором

Щодо поняття «конкурентна позиція», то слід зазначити, що його чітке, єдине визначення в науковій літературі відсутнє. Науковці по різному розуміють сутність терміну «конкурентна позиція».

Так, Л. А. Квятковська і П. К. Кулінічев П. К. пропонують визначати конкурентну позицію як «комплексну характеристику стану підприємства у конкурентному середовищі, яка формується внаслідок діалектичної форми існування конкурентних відносин»; як «сукупність керованих, динамічних чинників, які постійно і безпосередньо впливають на життєдіяльність підприємства та, в свою чергу, визначають стійкість його позиції на ринку» [21, с. 185].

О. Й. Шевцова та Н. О. Сидорчук вважають, що «конкурентна позиція – це порівняльна характеристика основних параметрів фірми щодо лідируючого конкурента» [57, с. 90].

На думку Т. Г. Бєлової та О. Ф. Крайнюченко, «конкурентну позицію підприємства можна розглядати і як місце корпорації на ринку товарів і послуг, які вона виробляє» [9].

Отже, узагальнимо визначення сутності поняття «конкурентна позиція банку» (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Сутність поняття «конкурентна позиція банку»

Джерело: узагальнено автором

Оцінка конкурентної позиції банку потребує проведення постійного моніторингу конкурентних переваг, їх характеру, ефективності та стійкості і здійснення порівняльного аналізу з підприємствами-конкурентами. Для цього наукою розроблено комплекс аналітичних методів.

1.2. Методичні підходи до оцінки конкурентної позиції банку

Важливість оцінки конкурентної позиції банку обумовлена тим, що вона «спрямована на виявлення переваг і недоліків у діяльності банківської установи, порівняння її діяльності з реальними та потенційними конкурентами, визначення важливих чинників зміцнення конкурентних переваг для розроблення стратегічного плану» [57, с. 92].

Сучасною економічною наукою розроблено значну кількість методів оцінки конкурентної позиції банку (рис. 1.5).

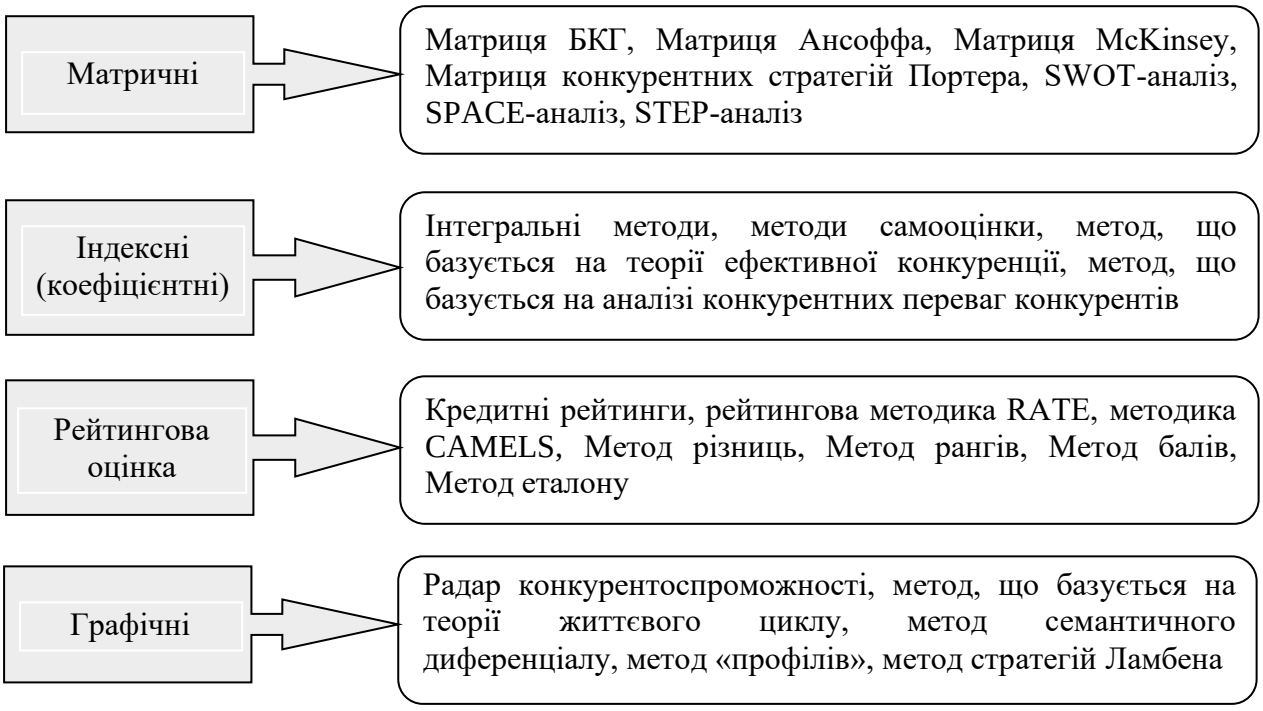

Рис. 1.5. Методи оцінки конкурентної позиції банку

Джерело: систематизовано на основі [23; 41; 57]

На схемі методи оцінки конкурентної позиції банку сформовані за 4 групами: матричні, індексні, рейтингові та графічні. Обмежений обсяг кваліфікаційної роботи не дозволяє детально проаналізувати кожний із методів, тому одним дамо коротку характеристику, іншим – розширену.

До групи матричних методів включено такі матриці - БКГ, Ансоффа, McKinsey, матриця конкурентних стратегій Портера, SWOT-аналіз, SPACE-аналіз, STEP-аналіз. За допомогою цих методів можна проаналізувати окремі аспекти діяльності банку, визначити ринкову позицію за окремими сегментами ринку.

Наприклад, на основі матриці Boston Consulting Group визначається позиція банку у сегменті кредитів та депозитів (рис. 1.6).

Темпи зростання обсягів кредитів	Відносна частка на ринку	
	висока	низька
високі	«Зірка»	«Дика кішка»
низькі	«Дійна корова»	«Дикий собака»

Рис. 1.6. Матриця Boston Consulting Group

Джерело: [39, с. 99]

За цією матрицею виділяються чотири типи так званих стратегічних бізнес-одиниць (різновидів кредитів) і визначаються позиції та динаміка тих чи інших продуктів на ринку залежно від етапу життєвого циклу.

Важливим інструментом оцінки конкурентної позиції банку є п’ятифакторна модель М. Портера, згідно якої суть конкуренції характеризується взаємодією п’яти основних сил: нових (потенційних) конкурентів, які входять у галузь; загрози з боку товарів-субститутів; компаній-конкурентів, які вже закріпили свої позиції в галузі; дії продавців (постачальників); дії споживачів (клієнтів). Важливість цього аналізу

пояснюється тим, що, визначивши природу та напрям дії основних сил конкурентного середовища, банк може розробити адекватні стратегії розвитку, здатні забезпечити його конкурентоспроможність на ринку.

Ще одна матриця – General Electric – демонструє (за «принципом світлофора») відносну значущість окремих проектів (рис. 1.7).

Привабливість галузі	Ділова активність		
	сильна	середня	слабка
Висока	1	2	3
Середня	4	5	6
Низька	7	8	9

1, 2, 4 – «зелена зона» хороших перспектив з погляду наявного потенціалу для подальших інвестицій та росту; 3, 5, 7 – «жовта зона» помірних перспектив; 6, 8, 9 – «червона зона» - неперспективна (низька виробничу привабливість, слабка ділова активність)

Рис. 1.7. Багатофакторна матриця General Electric

Джерело: [39, с. 104]

При побудові цієї матриці враховують комплекс показників: відносну частку на ринку; динаміку ринку; норму прибутку; рівень конкурентоспроможності ціни; якість продукту; обізнаність щодо споживачів; ефективність продажів; географічні фактори та інші.

Ще одним підходом до виявлення конкурентної позиції банку є матриця Ансоффа (можливостей стосовно товарів / ринків) (рис. 1.8).

Товар	Ринок	
	старий	новий
Старий	*Стратегія відновлення*	*Стратегія розвитку ринку*
Новий	*Стратегія розвитку товару*	*Стратегія диверсифікації*

Рис. 1.8. Матриця Ансоффа

Джерело*:* [39, с. 107]

Ця матриця передбачає використання чотирьох варіантів маркетингових стратегій для збереження або збільшення збуту різних продуктів на старих і нових ринках

До групи індексних методів включені такі: інтегральні методи; методи самооцінки; метод, що базується на теорії ефективної конкуренції; метод, що базується на аналізі конкурентних переваг конкурентів.

Наприклад, в межах методу, що базується на теорії ефективної конкуренції, існують два основні підходи до визначення конкурентної позиції банку: функціональний і структурний.

Згідно із функціональним підходом, оцінюють чотири групові показники або критерії конкурентоспроможності:

- показники ефективності управління процесом надання послуг (економічність витрат, досконалість технології, організація праці персоналу);

- показники ефективності управління фінансовими ресурсами (фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність та ін.);

- показники ефективності управління збутом банківських продуктів, маркетинговими комунікаціями;

- показники конкурентоспроможності банківських продуктів та їх ціна.

На основі цих показників розраховується інтегральний коефіцієнт конкурентоспроможності банку з використанням при цьому методу експертної оцінки для встановлення вагомості кожного показника. Недоліки цього методу в тому, що в його основу закладена експертна оцінка показників вагомості кожного коефіцієнта, а така оцінка не може вважатися абсолютно достовірною.

Згідно зі структурним підходом оцінка позиції банку може бути дана, виходячи зі знання рівня монополізації галузі, тобто концентрації виробництва і капіталу, та бар’єрів для компаній, які входять на галузевий ринок. Для оцінки ступеня концентрації галузевих організацій користуються різними показниками, наприклад індексами Херфіндала та Розенблюта.

Індекс Херфіндала розраховується як сума квадратів ринкових часток конкурентів за формулою:

$$I_X = \sum_{j=1}^{n} (Ч_i^в)^2 , \quad (1.1)$$

де Іх – індекс Херфіндала (0 < I < 1);

$Ч_i^в$ – частка і-ї організації в загальному обсязі продажу продукції заданого асортименту.

Індекс Херфіндала збільшується зі зростанням концентрації у галузі, а в умовах чистої монополії $I_х = 1$. У галузі, де діє 100 рівносильних організацій з рівними частками, $I_х = 0{,}01$.

З метою визначення позиції організації на ринку застосовують індекс Розенблюта $I_р$:

$$I_p = \frac{1}{2\sum (i \times Ч_i) - 1} . \quad (1.2)$$

Цей індекс враховує номер організації, отриманий на основі рангування часток від максимуму до мінімуму (і).

Для оцінки інтенсивності конкуренції як функції розподілу ринкових часток можна використовувати і величину, прямо пропорційну від поділу середньостатистичного відхилення ринкових часток конкурентів на середньогалузеву ринкову частку галузевої організації. Чим вище значення цієї функції, тим менш інтенсивна конкуренція, і навпаки.

Коефіцієнтний аналіз дає змогу оперативно визначати відхилення в діяльності банку і забезпечує повноту та комплексність аналізу. У зарубіжній банківській практиці розроблено системи моніторингу з ієрархічною системою коефіцієнтів, що побудовані за логіко-дедуктивним принципом (показники верхнього рівня розкладають на складові частини – показники нижчого рівня, які, в свою чергу, також розкладають). Варто зазначити, що такий підхід безумовно забезпечує повноту та комплексність аналізу.

Найвідомішими зарубіжними методиками коефіцієнтного аналізу можна назвати такі:

- BAKred Information System (BAKIS) – система показників, що використовується із 1997 року Центральним банком Німеччини і Федеральним

відомством контролю за банками. Дана система охоплює 47 коефіцієнтів, 19 із яких належать до кредитного ризику, 16 – до ринкових ризиків, 2 – до ризиків ліквідності, 10 – до прибутковості банківських операцій;

- Bank Monitoring Screens (BMS) – система моніторингу, що застосовується у США і охоплює 39 фінансових показників та 35 параметрів, котрі належать до ринку капіталів;

- комплексна система показників фінансової стійкості банків та макроекономічних індикаторів, що впливають на розвиток банківської системи в цілому – застосовується в Нідерландах.

Рейтингова оцінка включає побудову різноманітних рейтингів. До цієї групи відносяться: методика CAMELS, методика RATE, кредитні рейтинги, найпростіші способи аналізу - метод різниць, метод рангів, метод балів, метод еталону.

За методикою RATE оцінюється позиція англійських банків. Методика поєднує взаємопов'язані фази процесу нагляду – оцінку ризику (Risk Assessment), інструменти нагляду – (Tools), оцінку ефективності застосування інструментів нагляду – (Evaluation).

Найпростіші способи побудови рейтингів полягають в наступному. Метод різниць застосовується для визначення переваг (чи недоліків) банку у порівнянні з одним конкурентом за певним набором показників, вибраних для аналізу. В процесі аналізу визначається не лише конкурентна позиція установи, а й різниця (розрив) у значеннях показників між конкурентами. При застосуванні методу рангів визначаються місця банків в ранжованому ряді за окремими показниками.

Метод балів передбачає отримання узагальненої оцінки становища банку на конкурентному ринку. Алгоритм оцінки включає такі етапи:

- формування сукупності показників;

- виділення найкращих їх значень з присвоєнням статусів максимальних;

- обчислення балів для інших суб'єктів шляхом порівняння їх фактичних значень з максимальними;

- встановлення експертним шляхом вагомості окремих показників;

- розрахунок узагальненої бальної оцінки конкурентоспроможності банку.

Метод еталону передбачає визначення позиції банку у порівнянні з банком-еталоном.

Графічний метод оцінки оцінки конкурентної позиції банку базується на побудові так званого «Багатокутника конкурентоспроможності». Для його побудови коло ділять на рівні сектори, кількість яких дорівнює кількості критеріїв оцінки. За умовою значення критеріїв повинні збільшуватись від центра кола. За відкладеними точками проводять ламану лінію, яка формує багатокутник. Слабкою стороною цього методу є той факт, що достовірність інтегрального показника буде досягнута лише за умови наявності рівносильного впливу всіх факторів на конкурентоспроможність підприємства.

Таким чином, для оцінки конкурентної позиції банку розроблено значну кількість методів. В загальному їх можна розділити на чотири групи: матричні, індексні (коефіцієнтні), рейтингові та графічні. Важливість оцінки полягає в тому, що на її основі визначаються основні чинники зміцнення конкурентних переваг для розроблення стратегії розвитку банку.

РОЗДІЛ 2
ОЦІНКА КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ АТ «УКРЕКСІМБАНК» НА РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

2.1. Загальна характеристика та аналіз ресурсів АТ «Укрексімбанк»

Акціонерне товариство «Державний експортно-імпортний банк України» засноване у 1992 році. 100% статутного капіталу АТ «Укрексімбанк» належить державі в особі Кабінету Міністрів України.

Головний офіс АТ «Укрексімбанк» знаходиться у м. Києві по вул. Антоновича, 127. Банк має 22 філії, 28 безбалансових відділень та два представництва в Лондоні та Нью-Йорку. Банк та його філії є єдиною юридичною особою.

Місія банку – фінансування інвестиційних проектів (державних і приватних), спрямованих на розвиток галузей з високою доданою вартістю, підприємств–виробників експортоорієнтованої та імпортозамінної продукції, залучення зовнішніх кредитних ресурсів для поліпшення ефективності економіки України (у тому числі впровадження енергозберігаючих технологій), обслуговування зовнішньоекономічних операцій клієнтів, виконання функцій фінансового агента Уряду України з міжнародного кредитування.

Банк є фінансовим агентом Кабінету Міністрів України, організовує та провадить агентську діяльність відповідно до агентських угод, укладених між Кабінетом Міністрів України або іншим уповноваженим державою згідно із законодавством органом та банком.

На сьогодні АТ «Укрексімбанк» як універсальна фінансова установа здійснює широкий спектр стандартних та індивідуальних високоякісних, оперативних й комплексних банківських операцій, зокрема:

- приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;
- відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-

кореспондентів;

- надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі;

- факторинг, лізинг;

- послуги з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей та документів;

- випуск, купівлю, продаж і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних інструментів;

- випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з використанням цих карток;

- надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій;

- операції з валютними цінностями;

- емісію власних цінних паперів;

- перевезення валютних цінностей та інкасацію коштів.

Організаційна структура банку побудована за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про банки і банківську діяльність» органами управління державного банку є Наглядова рада і правління банку.

Наглядова рада банку є вищим органом управління банку, що здійснює контроль за діяльністю правління банку з метою збереження залучених у вклади грошових коштів, забезпечення їх повернення вкладникам та захисту інтересів держави як акціонера банку.

Постійно діючим виконавчим органом банку є правління. Правління здійснює керівництво оперативною (поточною) діяльністю банку, формуванням фондів і несе відповідальність за ефективність його роботи.

Органом контролю державного банку є ревізійна комісія, персональний та кількісний склад якої визначаються наглядовою радою державного банку. Ревізійна комісія контролює дотримання банком вимог законодавства і нормативно-правових актів Національного банку; розглядає звіти внутрішніх та

зовнішніх аудиторів та готує відповідні пропозиції наглядовій раді; вносить наглядовій раді пропозиції щодо питань, віднесених до компетенції ревізійної комісії, які стосуються фінансової безпеки і стабільності банку та захисту інтересів клієнтів.

Постійно діючими колегіальними органами в банку є Кредитний та Тарифний комітети, які підпорядковані безпосередньо Правлінню банку.

Ресурси банку поділяються на зобов'язання і капітал. Структура ресурсів АТ «Укрексімбанк» аналізується в табл. 2.1. Всі розрахунки у кваліфікаційній роботі проведені за даними фінансової звітності банку (Додатки А та Б).

Таблиця 2.1

Структура ресурсів АТ «Укрексімбанк» за 2020-2022 рр. (на кінець року)

Складові ресурсів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Зміна частки (2022-2020), +/-
	млн. грн.	част-ка, %	млн. грн.	частка, %	млн. грн.	част-ка, %	
Власний капітал	-3127,1	-2,2	5314,2	3,3	14036,4	8,2	+10,4
в тому числі:							
Статутний капітал	21689,0	15,4	31008,0	19,3	38730,0	22,7	+7,3
Нерозподілений прибуток (збиток)	-25643,8	-18,2	-26582,1	-16,6	-25774,6	-15,1	+3,1
Резервні та інші фонди банку	827,7	0,6	888,3	0,6	1081,0	0,6	-
Зобов'язання	144412,5	102,2	155044,1	96,7	156555,1	91,8	-10,4
в тому числі:							
Кошти юридичних та фізичних осіб	79323,0	56,1	85792,1	53,5	90503,6	53,1	-3,0
Кошти банків	22278,6	15,8	27931,4	17,4	23283,8	13,6	-2,2
Боргові цінні папери, емітовані банком	33122,3	23,4	37562,3	23,4	38821,8	22,8	-0,6
Інші зобов'язання	9688,6	6,9	3758,3	2,4	3990,9	2,3	-4,6
Всього ресурсів	141285,4	100,0	160358,3	100,0	170591,5	100,0	х

Проаналізувавши таблицю, бачимо, що обсяг банківських ресурсів з кожним роком зростає: від 141285,4 млн. грн. у 2020 р. до 170591,5 млн. грн. у 2022 р. (збільшення на 20,7%). Частка власного капіталу на кінець 2022 р.

складала лише 8,2% у загальному обсязі банківських ресурсів.

Кошти, залучені банком від фізичних та юридичних осіб, становили на кінець 2022 р. 53,1% всього обсягу банківських ресурсів, їх частка за три роки зменшилась на 3,0 відсоткових пунктів. Частка запозичених коштів (кошти банків та боргові цінні папери) зменшилась із 39,2% у 2020 р. до 36,4% у 2022 р.

Отже, дані таблиці показують, що ресурси АТ «Укрексімбанк» сформовані за рахунок залучених та запозичених коштів, які в сумі становлять більше 90% від загального обсягу ресурсів, а це в цілому відповідає світовій банківській практиці. Розрахунки свідчать, що у 2022 р. збільшилась частка власного капіталу та відбулося зменшення часток залученого і позиченого капіталів.

Основна складова власного капіталу – це статутний капітал. Станом на 31.12.2022 р. статутний капітал АТ «Укрексімбанк» складався із 26490412 простих іменних акцій номінальною вартістю 1462,04 грн. кожна.

Відповідно до Статуту у банку створюється резервний фонд (до досягнення 25 % розміру регулятивного капіталу станом на початок кожного року). Розмір відрахувань до резервного фонду становить не менш як 5 % суми щорічного прибутку Банку. Резервний фонд формується на покриття непередбачених збитків за всіма статтями активів та позабалансових зобов’язань.

Резерви Банку, що не підлягають розподілу, представлені резервом переоцінки (282951 тис. грн. на 31.12.2022 р.) та загальним резервним фондом, який створюється для покриття загальних банківських ризиків, включаючи майбутні збитки та інші непередбачені ризики чи умовні зобов’язання (162926 тис. грн. на 31.12.2022 р.).

До складу власного капіталу також входять суми нерозподіленого прибутку (непокритого збитку). У 2020 та 2021 рр. діяльність банку була збитковою, внаслідок чого в структурі власного капіталу станом на 31.12.2022 р. сума непокритого збитку складає 25,8 млрд. грн.

Динаміка власного капіталу АТ «Укрексімбанк» наведена на рис. 2.1.

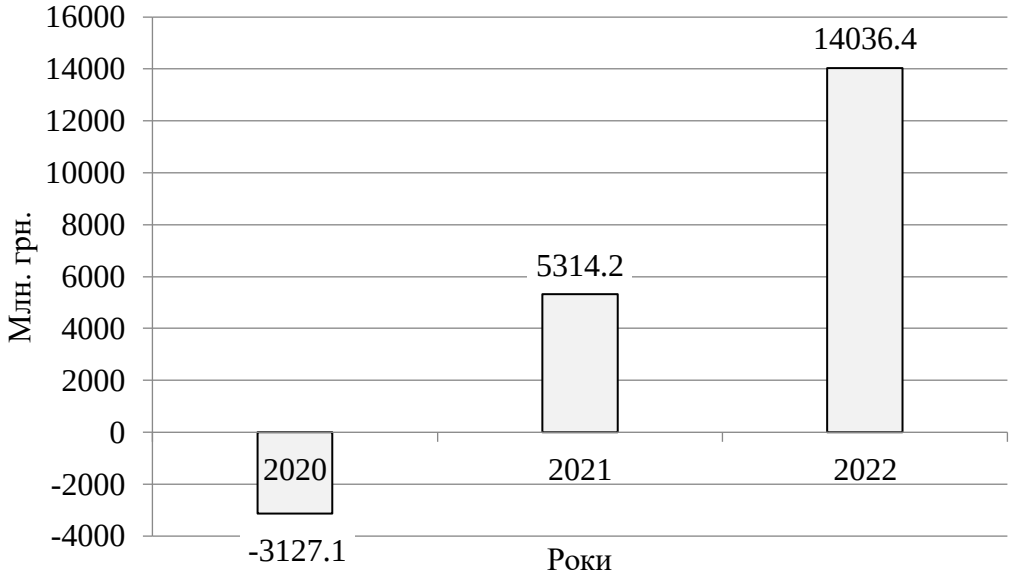

Рис. 2.1. Динаміка власного капіталу АТ «Укрексімбанк»
за 2020-2022 рр., млн. грн.

У 2020 р. сума власного капіталу банку становила (-3127,1 млн. грн.), а на кінець 2022 р. досягла значення 14036,4 млн. грн., збільшившись за три роки на 17163,5 млн. грн. Структура зобов'язань банку у 2022 р. наведена на рис. 2.2.

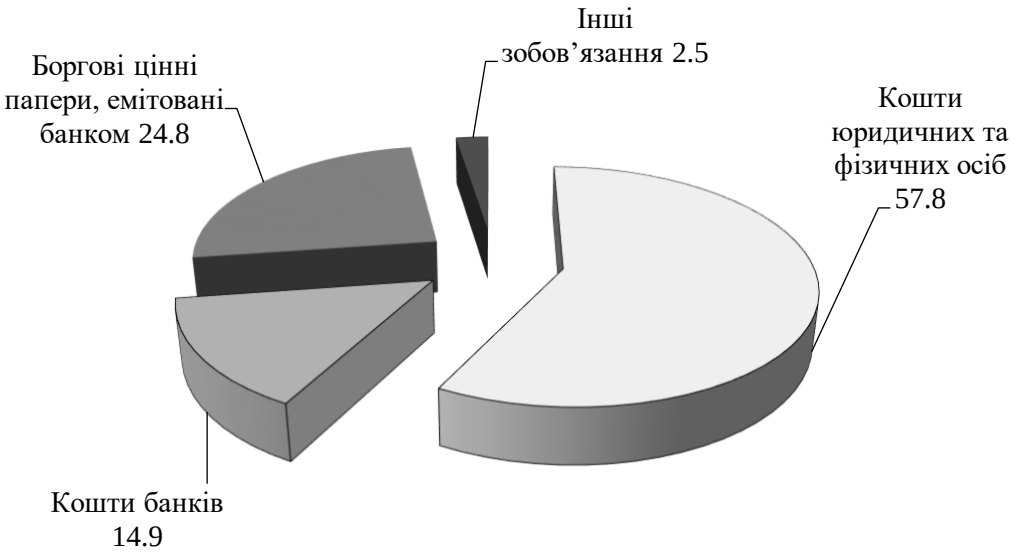

Рис. 2.2. Структура зобов'язань АТ «Укрексімбанк» у 2022 р., %

У структурі зобов'язань найбільшу частку (57,8%) займають кошти юридичних та фізичних осіб, на другому місці – боргові цінні папери, емітовані банком (24,8%). Суми на поточних рахунках та строкові депозити клієнтів склали на кінець 2022 р. 90503,6 млн. грн., що на 11180,6 млн. грн. або на 14,1% більше, ніж у 2020 р.

На рис. 2.3 наведено динаміку поточних рахунків та строкових депозитів АТ «Укрексімбанк».

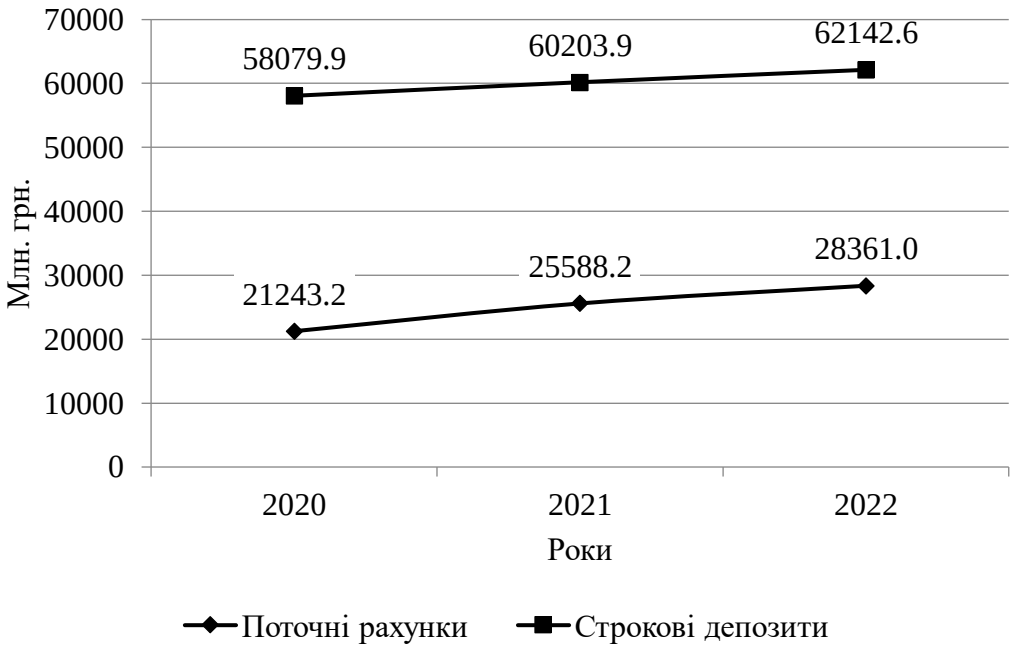

Рис. 2.3. Динаміка поточних рахунків та строкових депозитів АТ «Укрексімбанк» за 2020-2022 рр., млн. грн.

Розрахунки показують, що строкові депозити зросли за три роки на 7,0 %, суми на поточних рахунках збільшились на 33,5 %. У структурі строкових депозитів переважають депозити юридичних осіб (рис. 2.4).

Позичені кошти банк також отримує через емісію єврооблігацій, балансова вартість яких на 31.12.2022 р. склала 38821,8 млн. грн. або 22,8% загального обсягу банківських ресурсів. АТ «Укрексімбанк» випускав єврооблігації у формі облігацій участі у кредиті з фіксованою ставкою купону 8,75% річних у 2015 та 2018 роках.

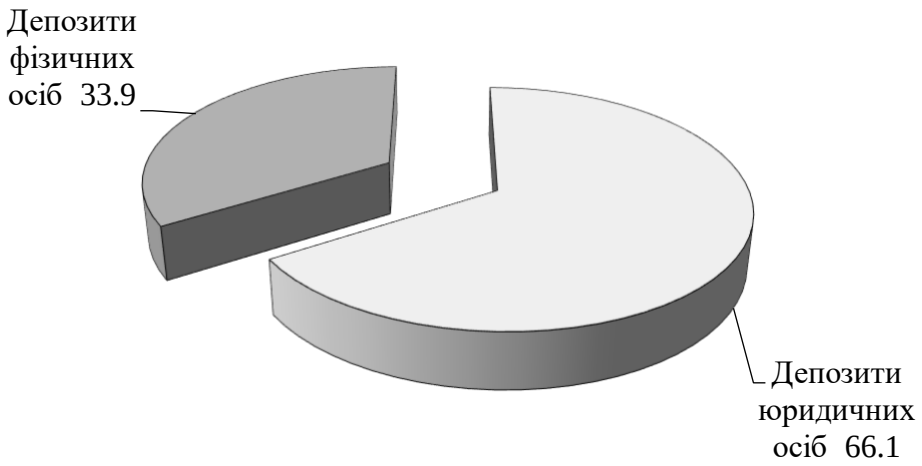

Рис. 2.4. Структура строкових депозитів АТ «Укрексімбанк» у 2022 р., %

Таким чином, АТ «Укрексімбанк» - це державний банк, 100% його статутного капіталу належить державі в особі Кабінету Міністрів України. Місія банку полягає у фінансуванні інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток галузей з високою доданою вартістю, залучення зовнішніх кредитних ресурсів для поліпшення ефективності економіки України, виконання функцій фінансового агента Уряду України з міжнародного кредитування.

Вартість ресурсів АТ «Укрексімбанк» дорівнювала на початок 2023 року 170,6 млрд. грн., за три роки вона збільшилась на 20,7%. Ресурси банку поділяються на власний капітал та зобов’язання. Частка власного капіталу становить у структурі ресурсів банку 8,2%. У структурі зобов’язань найбільшу частку (57,8%) займають кошти юридичних та фізичних осіб, на другому місці – боргові цінні папери, емітовані банком (24,8%). Суми на поточних рахунках та строкові депозити клієнтів склали на кінець 2022 р. 90503,6 млн. грн., що на 11180,6 млн. грн. або на 14,1% більше, ніж у 2020 р.

2.2. Аналіз фінансових результатів та фінансового стану АТ «Укрексімбанк»

Основною метою діяльності банку є максимізація прибутку. Кінцевим фінансовим результатом діяльності банку є прибуток до оподаткування, який утворюється внаслідок руху грошових потоків, що характеризують доходи і витрати банку. Динаміка прибутку до оподаткування АТ «Укрексімбанк» наведена на рис. 2.5.

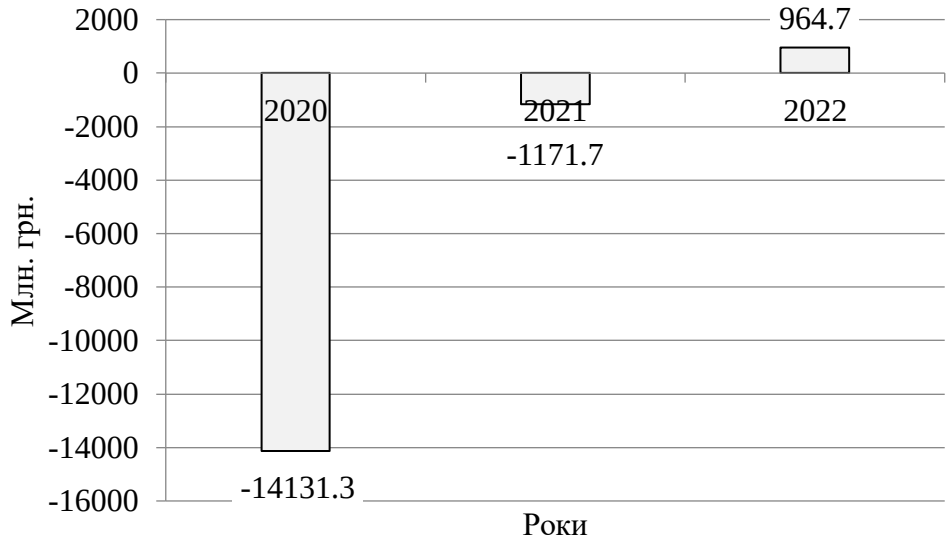

Рис. 2.5. Динаміка прибутку до оподаткування АТ «Укрексімбанк» за 2020-2022 рр., млн. грн.

У 2020 р. фінансовим результатом діяльності банку був збиток на суму 14131,3 млн. грн., сума збитку 2021 року складала 1171,7 млн. грн. У 2022 р. прибуток до оподаткування банку склав 964,7 млн. грн.

У таблиці 2.2 проведено аналіз структури прибутку до оподаткування АТ «Укрексімбанк». Розрахунки показують, що у 2020 р. при наявності збитку в його структурі найвищу частку (56,6%) займали чисті процентні збитки. У 2022 р. в структурі прибутку до оподаткування переважали чисті процентні доходи. Отже, основним джерелом прибутку банку у 2022 р. був чистий процентний дохід, тобто вкладення в активи є ефективними, а приріст прибутку досягнуто саме за рахунок ефективного управління активами і пасивами.

Таблиця 2.2

Структура прибутку до оподаткування АТ «Укрексімбанк» у 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Зміна частки (2022-2020)
	млн. грн.	част-ка, %	млн. грн.	част-ка, %	млн. грн.	част-ка, %	
Чисті процентні доходи	-8001,2	56,6	-2449,8	209,0	2175,8	225,5	+168,9
Чисті комісійні доходи	709,5	-5,0	651,3	-55,6	606,2	62,8	+67,8
Інші чисті не-процентні доходи	-6839,6	48,4	626,8	-53,4	-1817,3	-188,3	-236,7
Прибуток до оподаткування	-14131,3	100,0	-1171,7	100,0	964,7	100,0	х

Джерело: за даними фінансової звітності

Від'ємне значення інших непроцентних доходів вважається нормальним для банку на тій підставі, що у його формуванні беруть участь статті витрат, які не мають аналогів у дохідній частині Звіту про фінансові результати. Це, наприклад, загально-адміністративні витрати, витрати на персонал тощо.

Структура доходів банку відображена графічно на рис. 2.6.

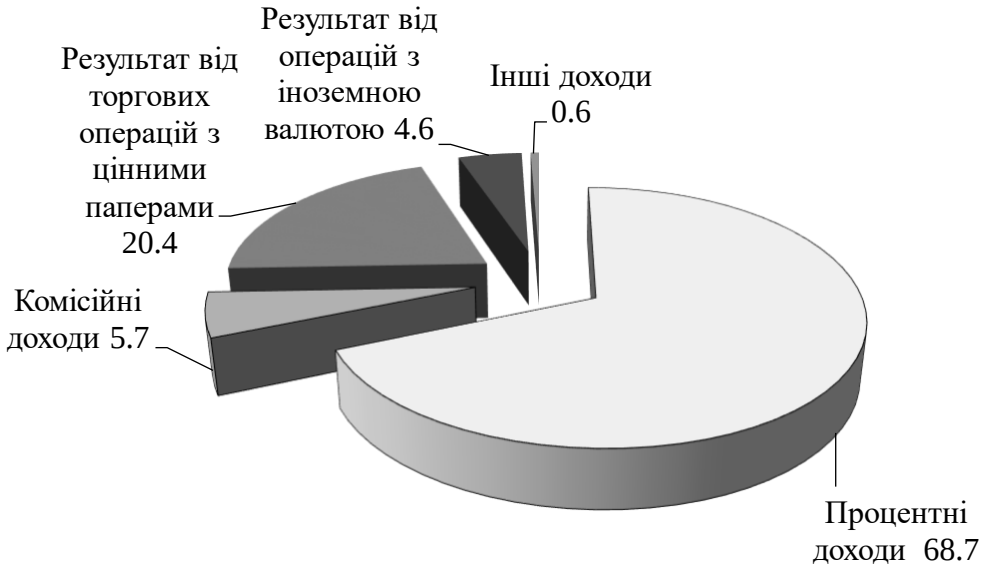

Рис. 2.6. Структура доходів АТ «Укрексімбанк» у 2022 р., %

Найбільшу частку в структурі доходів банку (68,7%) у 2022 р. займали процентні доходи (доходи за наданими коштами, проценти за інвестиційними цінними паперами). На другому місці за часткою в структурі доходів знаходиться результат від торгових операцій з цінними паперами (20,4%), третє місце займають комісійні доходи із часткою 5,7%.

Структура витрат банку наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Структура витрат АТ «Укрексімбанк» за 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Зміна частки (2022-2020)
	млн. грн.	част-ка, %	млн. грн.	част-ка, %	млн. грн.	част-ка, %	
Процентні витрати	10818,4	45,9	10446,7	57,0	9513,9	76,5	+30,6
Комісійні витрати	392,0	1,7	352,1	1,9	333,2	2,7	+1,0
Резерв під заборго-ваність за креди-тами	10385,8	44,1	5679,8	31,0	643,8	5,2	-38,9
Адміністративні та інші операційні витрати	1974,9	8,3	1834,7	10,1	1765,0	14,2	+5,9
Витрати на податок на прибуток	-	-	-	-	180,7	1,4	+1,4
Разом витрат	23571,1	100,0	18313,3	100,0	12436,6	100,0	х

Джерело: за даними фінансової звітності

Дані аналізу свідчать, що в структурі витрат банку найбільшу частку займають процентні витрати (45,9% у 2020 р. та 76,5% у 2022 р.). Процентні витрати – це витрати за отриманими коштами, проценти за борговими цінними паперами, витрати від амортизації премії за цінними паперами у портфелях банку.

За абсолютною величиною процентні витрати зменшились, порівняно із 2020 роком, на 1304,5 млн. грн., або на 12,0%, а їх частка в структурі витрат збільшилась на 30,6 відсоткових пунктів, що пов’язано із зменшенням загальної суми витрат банку. Друге місце за питомою вагою в структурі витрат банку у 2022 р. займали адміністративні та інші операційні витрати (14,2 %), їх частка зросла на 5,9 відсоткових пунктів.

Адміністративні витрати – це операційні витрати, пов’язані із забезпеченням діяльності банку, до складу яких відносяться: витрати на утримання персоналу (заробітна плата, витрати на соціальне страхування, додаткові виплати, премії, навчання тощо); амортизація необоротних активів; витрати на утримання та експлуатацію основних засобів і нематеріальних активів (ремонт, страхування), інші експлуатаційні витрати (комунальні послуги, охорона тощо); гонорари за професійні послуги (юридичні, медичні тощо); витрати на зв’язок (поштові, телефонні, факс тощо); сплата податків та інших обов'язкових платежів, крім податку на прибуток, інші витрати.

Як бачимо з результатів аналізу, сума цих витрат в АТ «Укрексімбанк» зменшилась за період, що аналізується, на 209,9 млн. грн., або на 10,6%, що в основному, пов’язане із зменшенням кількості відділень банку.

Оцінку фінансового стану банку зроблено на основі розрахунку та аналізу таких груп показників: прибутковості (рентабельності), ділової активності та фінансової стійкості.

В таблиці 2.4 обчислено основні показники прибутковості АТ «Укрексімбанк» за період 2020-2022 рр.

Показник рентабельності активів показує, скільки гривень чистого прибутку приносить банку 1 гривня активів. З таблиці видно, що рентабельність активів АТ «Укрексімбанк» у 2022 р. має низьке значення (0,5%), а у попередніх роках функціонування банку було збитковим. Згідно нормативу цей показник повинен бути не менше 1,0%, тобто фактичний показник не відповідав нормативному значенню.

Рентабельність власного капіталу дозволяє визначити ефективність використання капіталу, інвестованого власниками. В АТ «Укрексімбанк» у 2022 р. рентабельність власного капіталу становила 8,1%. Цей показник не задовольняє нормативу (не менше 15%).

Показник чистої процентної маржі обчислюється діленням чистого процентного доходу на середню суму активів. Він характеризує внесок кредитних операцій у загальну дохідність активів.

Таблиця 2.4

Показники прибутковості діяльності АТ «Укрексімбанк» за 2020-2022 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Зміни (2022-2020), +, -	Норматив
Чистий прибуток, млн. грн.	-14131,3	-956,7	784,0	+14915,3	х
Середня вартість активів, млн. грн.	132408,1	150821,9	165474,9	+33066,8	х
Середня величина власного капіталу, тис. грн.	4224,7	1093,6	9675,3	+5450,6	х
Рентабельність активів, %	-10,7	-0,6	0,5	+11,2	не менше 1 %
Рентабельність власного капіталу, %	-334,5	-87,5	8,1	+342,6	не менше 15 %
Чиста процентна маржа, %	1,8	2,1	1,7	-0,1	не менше 4,5 %
Чистий спред	7,7	7,8	5,3	-2,4	не менше 1,25 %

В АТ «Укрексімбанк» чиста процентна маржа становила у 2020 році 1,8%, а у 2022 р. – 1,7%, тобто відбулося зниження цього показника. Крім того, його значення не задовольняє нормативу (не менше 4,5%).

Значення чистого спреду дорівнювало у 2020 р. 7,7%, а у 2022 р. знизилось до 5,3%. При розрахунку цього показника враховуються тільки процентні активи та процентні пасиви, що дає більш глибоке розуміння джерел прибутку. З таблиці 2.4 видно, що чистий спред в АТ «Укрексімбанк» задовольняє нормативу, це ще раз переконує, що основним джерелом прибутку банку є чисті процентні доходи.

Таким чином, аналіз прибутковості діяльності банку засвідчив про низький рівень рентабельності активів та власного капіталу, зниження чистої процентної маржі та чистого спреду. Показник чистого спреду задовольняє нормативу, однак його значення зменшується.

Для аналізу фінансової стійкості АТ «Укрексімбанк» розраховано такі показники: частка зобов’язань банку у валюті балансу; коефіцієнт захищеності власного капіталу; мультиплікатор капіталу (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Показники фінансової стійкості АТ «Укрексімбанк» за період 2020-2022 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 р.	Зміни (2022-2020), +/-
Частка зобов'язань банку у валюті балансу, %	100,0	96,7	91,8	-8,2
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	-0,69	0,40	0,12	+0,81
Мультиплікатор капіталу	-45,2	30,2	12,2	+57,4

Показник частки зобов'язань банку у валюті балансу розраховується відношенням зобов'язань банку до валюти балансу банку. Оскільки банк – це установа, яка працює, в основному, із залученими коштами, то, як правило, їх частка в пасивах банку становить не менше 80%. Результати аналізу показника в АТ «Укрексімбанк» (100,0% у 2020 р. та 91,8% у 2022 р.) свідчать про те, що частку зобов'язань необхідно знизити.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу розраховується відношенням суми основних засобів до власного капіталу банку. Цей коефіцієнт характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Чим більший даний коефіцієнт, тим краще. Однак таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку.

В АТ «Укрексімбанк» цей показник підвищується із (-0,69) у 2020 р. до 0,12 у 2022 р., що є позитивною тенденцією. Проте, значення коефіцієнта захищеності власного капіталу банку, з нашої точки зору, є низьким.

Важливим показником фінансової стійкості є мультиплікатор капіталу. Він відображає вибір джерел формування банківських ресурсів. Мультиплікатор капіталу обчислюється як відношення суми загальних активів до власного капіталу банку. Чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам (акціонерам).

Аналіз показує, що цей показник в АТ «Укрексімбанк» збільшується із (-45,2) у 2020 р. до 12,2 у 2022 р. Невисоке значення цього коефіцієнта свідчить, що діяльність банку характеризується невисоким ступенем ризику банкрутства.

Для аналізу ділової активності банку обчислено і проаналізовано наступні показники: коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів; коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів; коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель **(**табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники ділової активності АТ «Укрексімбанк» за період 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Зміни (2022-2020), +/-
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	1,0	0,97	0,92	-0,08
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	0,16	0,17	0,14	-0,02
Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	0,42	0,37	0,40	- 0,02

Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів визначає питому вагу залучених коштів у загальних пасивах банку. У 2020 р. залучені кошти становили 100% пасивів балансу, а у 2022 р. – 92%, тобто спостерігається позитивна тенденція щодо цього показника.

Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів характеризує питому вагу одержаних міжбанківських кредитів у загальних пасивах банку. Зазначений коефіцієнт протягом трьох років зменшується: якщо у 2020 р. міжбанківські кредити становили 16% пасивів АТ «Укрексімбанк», то у 2022 р. цей показник становив 14%.

Знижується в АТ «Укрексімбанк» також і коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель, який визначається відношенням суми кредитного портфеля до загальних активів банку. У 2020 р. кредитний портфель займав 42% активів банку, а у 2022 р. – 40%.

Отже, слід зробити висновок про зниження кредитної активності АТ

«Укрексімбанк» щодо інвестицій у кредитний портфель, а також щодо залучення міжбанківських кредитів.

Таким чином, фінансовим результатом діяльності банку у 2022 р. був чистий прибуток на суму 784 млн. грн. У 2020-2021 рр. діяльність банку була збитковою. Проведений аналіз фінансового стану АТ «Укрексімбанк» засвідчив про низькі значення показників рентабельності та про зниження кредитної активності щодо інвестицій у кредитний портфель. Оцінка фінансової стійкості показала, що діяльність банку характеризується невисоким ступенем ризику банкрутства.

2.3. Оцінка конкурентних позицій АТ «Укрексімбанк» на ринку банківських послуг

Перед проведенням оцінки конкурентних позицій АТ «Укрексімбанк» визначимось із кількістю банківських установ в Україні та розглянемо їх основні показники діяльності.

Станом на 1 січня 2023 р. в Україні функціонувало 67 банків. Національний банк України класифікує банки за такими групами:

«- банки з державною часткою – банки, в яких держава прямо чи опосередковано володіє часткою понад 75% статутного капіталу банку;

- банки іноземних банківських груп – банки, контрольні пакети акцій яких належать іноземним банкам або іноземним фінансово-банківським групам;

- банки з приватним капіталом – банки, в яких серед кінцевих власників істотної участі є один чи кілька приватних інвесторів, що прямо та опосередковано володіють не менше ніж 50% статутного капіталу банку» [36].

Розподіл українських банків за формою власності наведено на рис. 2.7. До групи державних банків належать 5 банків, серед яких і АТ «Укрексімбанк».

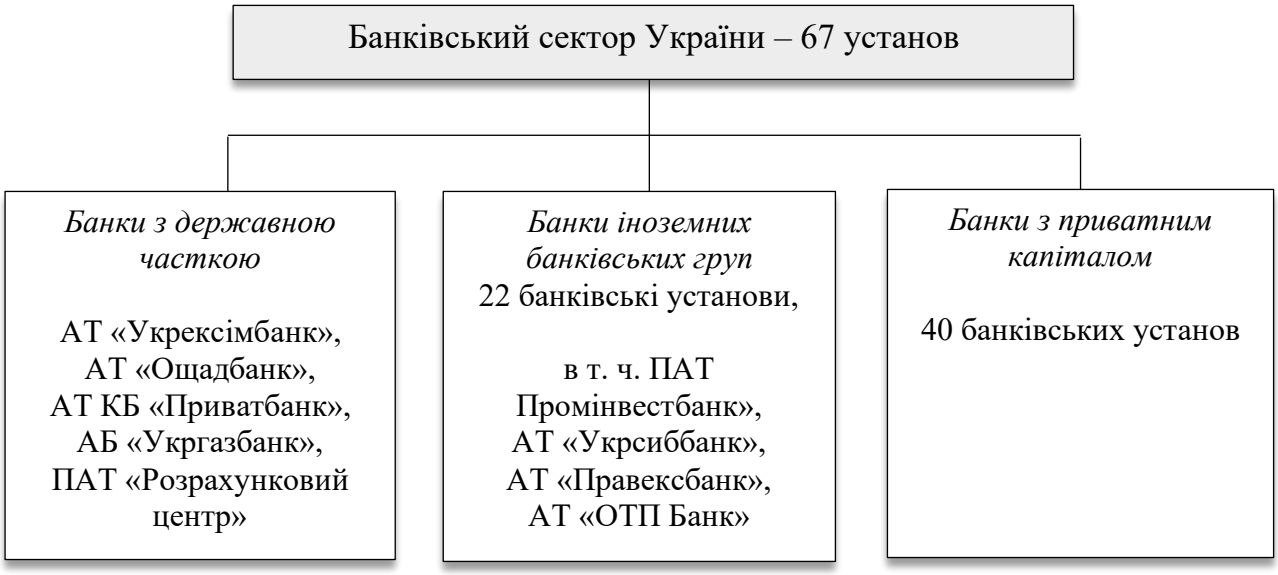

Рис. 2.7. Розподіл банків за формою власності станом на 1.01.2023 р.

Джерело: побудовано за [36]

Банків з приватним капіталом на початок 2023 р. налічувалось 40 установ, а до банків іноземних банківських груп відносяться 22 банківські установи.

Загальні показники діяльності банківської системи України за період 2020-2022 рр. відображені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Основні показники діяльності банків України за 2020-2022 рр.

Показники	На 1.01. 2021 р.	На 1.01. 2022 р.	На 1.01. 2023 р.	Відхилення (2022-2020), +/-	
				абс.	у %
Кількість діючих банків	73	71	67	-6	-8,2
З них: з іноземним капіталом	33	33	30	-3	-9,1
В т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	22	-1	-4,3
Активи банків, млрд. грн.	1822,8	2053,2	2353,9	+531,1	+29,1
Кредити надані клієнтам, млрд. грн.	960,6	1065,3	1036,2	+75,6	+7,9
Капітал, млрд. грн.	209,5	255,5	218,1	+8,6	+4,1
Зобов’язання, млрд. грн.	1613,4	1797,7	2135,9	+522,5	+32,4
Рентабельність активів, %	2,44	4,09	1,08	-1,36	х
Рентабельність капіталу, %	19,22	35,08	10,06	-9,16	х

Джерело: розраховано за [36]

За наведеною інформацією та результатами проведених розрахунків зроблено наступні висновки. Кількість банків в Україні за три роки зменшилась на 6 банківських установ, в тому числі банків з іноземним капіталом – на 3 установи.

Відбувається зростання вартості активів банківського сектору. На початок 2023 р. їх сума склала 2353,9 млрд. грн., що на 29,1% більше, ніж на початок 2021 р. Це відбулося внаслідок пожвавлення кредитування населення й бізнесу та переоцінки валютної складової у гривневому еквіваленті. Сума кредитів, наданих клієнтам, збільшилась за три роки на 75,6 млрд. грн. або на 7,9%. Банківський капітал збільшився із 209,5 млрд. грн. у 2020 р. до 218,1 млрд. грн. у 2022 р. або на 4,1%.

За три роки відбулося зниження рентабельності діяльності української банківської системи: рентабельність активів зменшилась із 2,44% до 1,08%; рентабельність капіталу – з 19,22% до 10,06%.

Оцінка конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк» проведена з використанням рейтингового підходу. На сьогодні банки ранжуються за різними рейтингами. Одним із них є рейтинг стійкості банків від порталу «Мінфін». Рейтинг будується щоквартально на основі інформації з офіційних і відкритих джерел.

За методикою формування цього рейтингу банки отримують від 1 до 5 балів, «залежно від показників, що характеризують їх стійкість до стресів і лояльність вкладників: враховується якість активів, ліквідність, можливість зовнішньої підтримки, приріст вкладів» [45].

При складанні рейтингу оцінюються такі якості:

- стресостійкість банку – «здатність банку протистояти внутрішнім і зовнішнім ризикам, на яку впливають показники: залежність від вкладів фізосіб; якість фондування; прибутковість; ліквідність; достатність капіталу; масштаб діяльності;

- лояльність вкладників означає прихильність клієнтів до депозитних продуктів банку, цю якість визначають такі показники: частка банку на ринку

роздрібних депозитів; абсолютне зростання роздрібного портфелю вкладів за квартал; відносне зростання роздрібного портфелю вкладів за квартал; досвід роботи на ринку; платіжна репутація банку;

- оцінка аналітиків - середня оцінка надійності банку з точки зору пулу експертів.

Оцінка конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк» за цим рейтингом наведена в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 кварталу 2022 року

№ з/п	Назва банку	Загальний рейтинг	Стресостійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце в ренкінгу за депозитами фізосіб
1	Укрсиббанк	4,39	4,3	4,6	4,22	7
2	Райффайзен Банк	4,34	4,1	4,9	3,89	3
3	Креді Агріколь Банк	4,16	3,8	4,5	4,33	11
4	Кредобанк	4,15	3,9	4,5	4,11	12
5	ОТП Банк	4,12	4,0	4,3	4,11	10
6	Приватбанк	4,04	3,5	4,5	4,33	1
7	Універсал Банк	3,84	3,1	4,9	3,56	4
8	ПУМБ	3,73	3,2	4,5	3,56	6
9	Ощадбанк	3,61	2,9	4,2	4,11	2
10	Укрексімбанк	3,60	3,0	4,5	3,33	8

Джерело: [45]

Отже, за рейтингом порталу «Мінфін» АТ «Укрексімбанк» ввійшов у першу десятку стійких банків. Загальна сума балів, отримана банком, складає 3,60 (максимальна – 5,0). За стресостійкість банку нараховано 3,0 балів, за лояльність вкладників – 4,5 балів. У ренкінгу НБУ «Укрексімбанк» займає 8 місце, перед ним – Укрсиббанк та ПУМБ.

Видання Форіншурер щорічно складає рейтинг найнадійніших банків України на базі офіційної банківської статистики. За цим рейтингом надійність банку визначається двома характеристиками:

1) його здатністю повернення без затримки депозитів за появи фінансових проблем;

2) рівнем його підтримки акціонерами чи державою.

За рейтингом найнадійніших банків України АТ «Укрексімбанк» займає 4 місце (рис. 2.8).

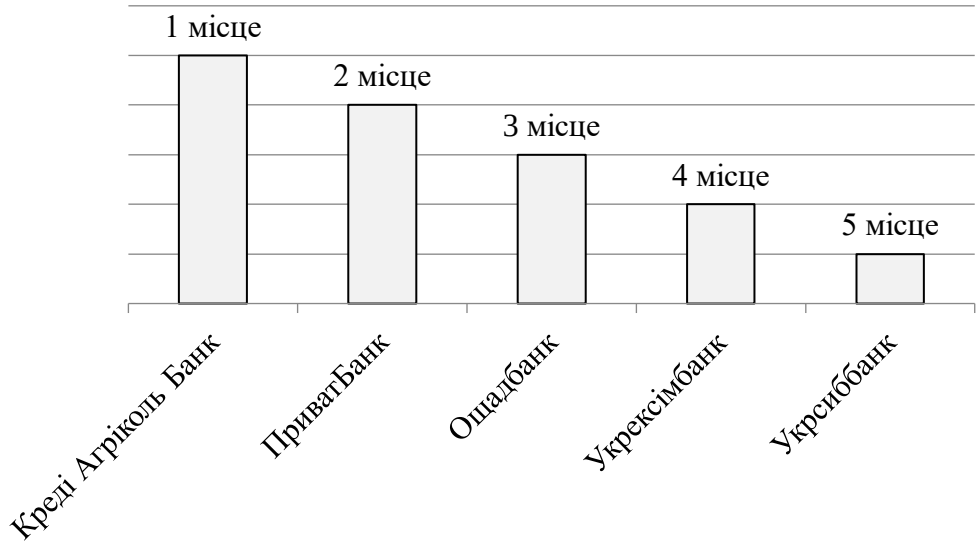

Рис. 2.8. Рейтинг надійних банків України у 2023 р.

Джерело: [44]

Високе місце АТ «Укрексімбанк» в рейтингу надійних банків обумовлене тим, що це державний банк (100% статутного капіталу банку належить українській державі).

Аналітики зазначають, що «важливу роль відіграє фактор власника з погляду поповнення капіталу та ліквідних ресурсів, що є основою стійкості у стресових умовах. Жодний банк, який належить державі чи міжнародним фінансовим холдингам, не був визнаний неплатоспроможним» [44].

Ще за одним рейтингом можна проаналізувати конкурентну позицію АТ «Укрексімбанк» - за рейтингом найбільших банків за депозитами юридичних осіб (рис. 2.9).

За цим рейтингом АТ «Укрексімбанк» увійшов у п’ятірку банків з найвищими сумами депозитів юридичних осіб. Сума депозитів на початок 2023 р. у банку склала 61,0 млрд. грн. (третє місце в рейтингу). Друге місце в рейтингу займає ПриватБанк (70,4 млрд. грн.), а на першому місці знаходиться Укргазбанк із сумою депозитів юридичних осіб – 108,3 млрд. грн.

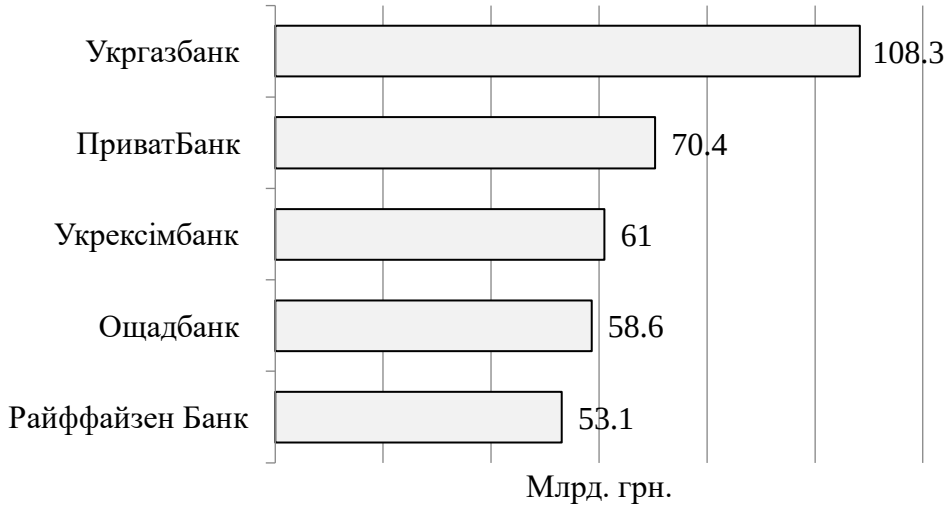

Рис. 2.9. Рейтинг найбільших банків з депозитами юридичних осіб, млрд. грн.

Джерело: [44]

АТ «Укрексімбанк» займає друге місце в рейтингу найбільших банків за кредитами юридичним особам (рис. 2.10).

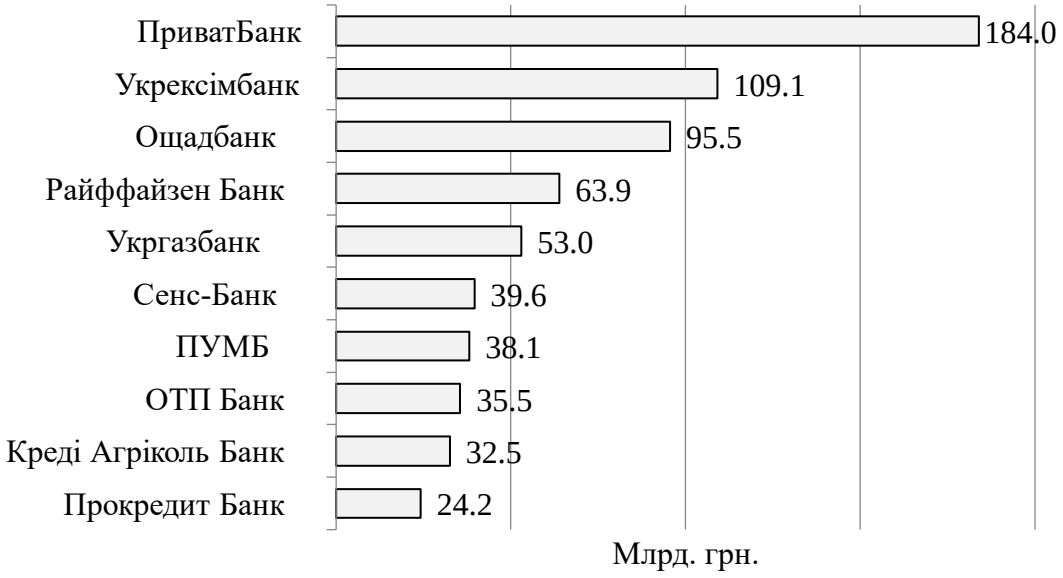

Рис. 2.10. ТОП-10 найбільших банків за кредитами юридичним особам, млрд. грн.

Джерело: [44]

Важливим для розуміння рівня конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг є рейтинг банків за прибутковістю діяльності (рис. 2.11).

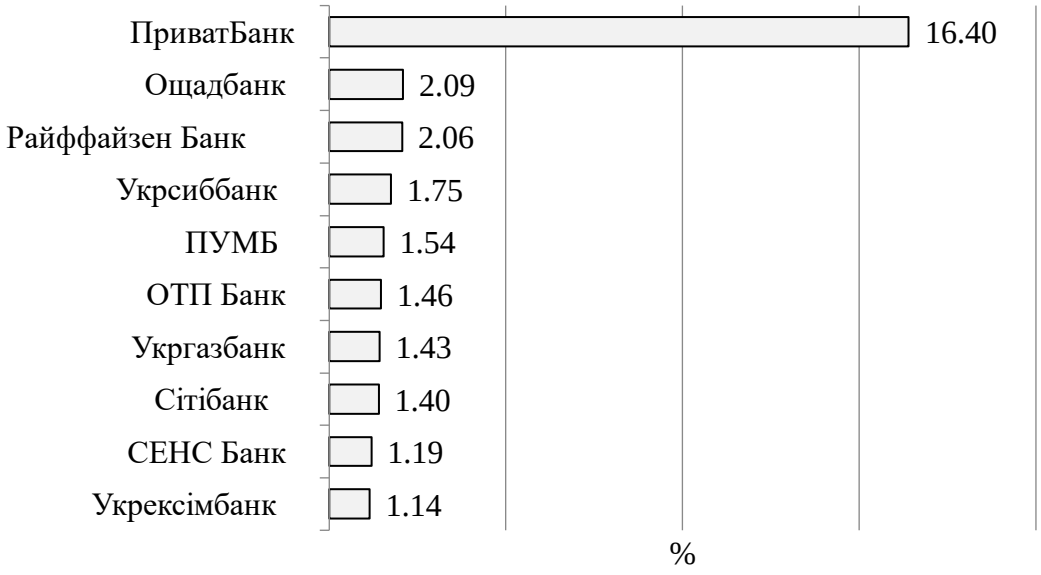

Рис. 2.11. Рейтинг банків за прибутковістю у березні 2023 р., %

Джерело: [42]

У цьому рейтингу АТ «Укрексімбанк» займає 10 місце. Рентабельність активів банку склала у березні 2023 р. 1,14%. У порівнянні із АТ «ПриватБанк», який має рентабельність активів 16,4%, це, звичайно невисокий результат, проте у більшості банків, які не ввійшли в ТОП-10, цей показник значно нижчий від 1%. Всього по банківській системі 8% установ є збитковими.

Стійка конкурентна позиція банку забезпечується виконанням ним економічних нормативів діяльності, які встановлюються НБУ і є обов'язковими до виконання всіма банками. Нормативи були введені Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженою постановою НБУ від 28.08.2001 № 368.

Метою введення нормативів є «забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності» [4].

Інструкція розроблена відповідно до загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів і стандартів.

НБУ встановив порядок визначення регулятивного капіталу банку та такі економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками:

- нормативи капіталу;
- нормативи ліквідності;
- нормативи кредитного ризику;
- нормативи інвестування.

Стан виконання АТ «Укрексімбанк» економічних нормативів відображено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Стан виконання АТ «Укрексімбанк» економічних нормативів та лімітів відкритої валютної позиції НБУ

Назва показника	Нормативне значення	Значення в АТ «Укрексімбанк» на 1.09.2022
Н1 - мінімальний розмір регулятивного капіталу, млн. грн.	Не менше 200 млн. грн.	12092,2
Н2 – норматив достатності регулятивного капіталу, %	Не менше 10%	12,84
Н2 – норматив достатності основного капіталу, %	Не менше 7%	8,63
Н7 – норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, %	Не більше 25%	21,14
Н8 – норматив великих кредитних ризиків, млн. грн.	Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу	421,59
Н9 – норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, %	Не більше 25%	0,22
Н11 – норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, %	Не більше 15%	0,04
Н12 – норматив загальної суми інвестування, %	Не більше 60%	0,04
Л13-1 – норматив ризику загальної довгої відкритої валютної позиції, %	Не більше 5%	0,6844
Л13-2 – норматив ризику загальної короткої відкритої валютної позиції	Не більше 5%	0,4816

Джерело: [36]

За наведеними даними можна зробити висновок, що всі встановлені економічні нормативи АТ «Укрексімбанк» виконуються, і це забезпечує йому стійку конкурентну позицію.

На основі цих нормативів журналістським бізнес-порталом «Mind» побудовано Рейтинг життєздатності українських банків-2022 (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Рейтинг життєздатності українських банків-2022

№ з/п	Назва банку	Загальний рейтинг	Чисті активи, млн. грн.	Миттєва ліквідність, %	Проблемні кредити, %
1	Укрсиббанк	4,5	88845,6	12,0	5,3
2	Райффайзен Банк	4,5	143497,9	15,4	5,9
3	Приватбанк	4,5	474220,1	9,6	67,5
4	Сітібанк	4,5	37144,6	8,8	18,4
5	Креді Агріколь Банк	4,0	60860,3	9,8	4,9
6	ОТП Банк	4,0	73161,5	9,8	10,6
7	ІНГ Банк Україна	4,0	11989,1	5,9	10,3
8	ПУМБ	4,0	100218,0	7,1	11,2
9	Укрексімбанк	4,0	205294,9	5,1	34,9
10	Ощадбанк	3,5	228839,8	7,7	43,4
11	Укргазбанк	3,5	128259,0	13,0	15,3
12	Банк Глобус	3,0	6378,9	7,2	14,7
13	МТБ Банк	2,5	10890,6	6,1	19,5
14	Банк Альянс	2,0	10896,9	8,1	5,6

Джерело: [52]

За цим рейтингом важливим є не порядковий номер у таблиці, а тип життєздатності, який визначається загальною кількістю балів.

За методикою MIND визначення типу життєздатності проходить наступним чином:

- високий рівень життєздатності – від 3,7 балів і вище;
- стабільний рівень життєздатності – від 3,10 до 3,69 балів;
- задовільний рівень життєздатності – від 2,50 до 3,09 балів;
- низький рівень життєздатності – від 1,9 до 2,49 балів;

- катастрофічний рівень життєздатності – від 1,3 до 1,89 балів.

Отже, за цим рейтингом, АТ «Укрексімбанк» має високий рівень життєздатності, його загальний бал складає 4,0.

Таким чином, проведена оцінка конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк» дозволяє зробити такі висновки. Банк займає провідні місця у багатьох рейтингах: у рейтингу найбільших банків за кредитами юридичним особам – 2 місце; у рейтингу найбільших банків за депозитами юридичних осіб – 3 місце; у рейтингу найнадійніших банків 2023 року – 4 місце. Банк має високий рівень життєздатності і виконує всі економічні нормативи, встановлені НБУ. Стійка конкурентна позиція банку, в основному обумовлена тим, що він належить державі.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ АТ «УКРЕКСІМБАНК»

3.1. Застосування цифрових фінансових інновацій в діяльності банку

На сучасному ринку банківських послуг розвивається тенденція їх діджиталізації та активного поширення FinTech-інновацій. На важливу роль цих процесів звертають у своїх публікаціях багато науковців.

Так, Д. Е. Акопян зазначає, що «діджиталізація банківського бізнесу дозволяє банкам зберегти конкурентні позиції на ринку та забезпечити додаткові зручності для клієнтів» [5, с. 48].

О. Я. Стойко наголошує на тому, що розвиток цифрових технологій «позитивно впливає на діяльність вітчизняних комерційних банків, які удосконалюють автоматизовані засоби управління, підвищують захищеність від кібератак і шахрайства, покращують якість обслуговування клієнтів» [50, с. 360].

А. С. Гончаренко звертає увагу на те, що «головною ознакою сучасного розвитку ринку фінансових послуг є впровадження FinTech-інновацій та поява FinTech-компаній» [14, с. 36].

На сьогодні відомими є такі інструменти FinTech:

« – криптовалюти;

– фінансові P2P-платформи (краудфандинг, краудінвестінг, краудлендінг тощо);

– платіжні системи;

– робоконсалтинг та робоінвестування;

– Інтернет-банкінг» [14, с. 36].

На українському фінансовому ринку почали функціонувати фінтех-компанії, які виконують різні функції, в тому числі й ті, що властиві

комерційним банкам. Враховуючи те, що ці компанії застосовують високоінноваційні технології, то їхні фінансові продукти надаються споживачам за нижчою вартістю, ніж у комерційних банках. За даними дослідників, в Україні вже працює понад 100 фінтех-компаній [50, с. 358].

Дослідження USAID показало наступне:

«- платежами і грошовими переказами займаються 32% фінтех-компаній - Portmone, LiqPay, iBox, EasyPay, GlobalMoney;

- у сфері технологій і впровадження інфраструктурних рішень працює 19% компаній – наприклад, Corezoid;

- кредитуванням займаються 14% фінтех-компаній - Moneyveo, «Компаньйон Фінанс» [54].

Фінтех-компанії, по суті є конкурентами комерційних банків. Тому для збереження свої позицій на фінансовому ринку у банків є два шляхи:

1) більш активно впроваджувати у свою діяльність фінансово-технологічні інновації;

2) розвивати ділове партнерство з фінтех-компаніями.

Звичайно, найкращим варіантом вирішення цього питання буде поєднання двох зазначених напрямів збереження банками конкурентних позицій на ринку.

У кваліфікаційній роботі пропонується налагодження АТ «Укрексімбанк» партнерства з різними фінтех-компаніями.

Одним із варіантів такого партнерства може стати взаємодія банку з електронними кредитними платформами у сфері P2P- і P2B-кредитування. Сутність цього кредитування полягає в тому, що електронні кредитні платформи без участі комерційних банків оцінюють платоспроможність фізичної особи або кредитоспроможність юридичної особи, після чого знаходяться інвестори, які можуть виділити необхідні кошти для кредитування.

Банки надають інформаційну платформу для зв’язку між розрізненими кредиторами та інвесторами, завдяки чому фізичні особи можуть безпосередньо надавати кошти в позику іншим фізичним особам або бізнесу.

Механізм P2P і P2B-кредитування, що функціонує за участі комерційного банку, наведено на рис. 3.1.

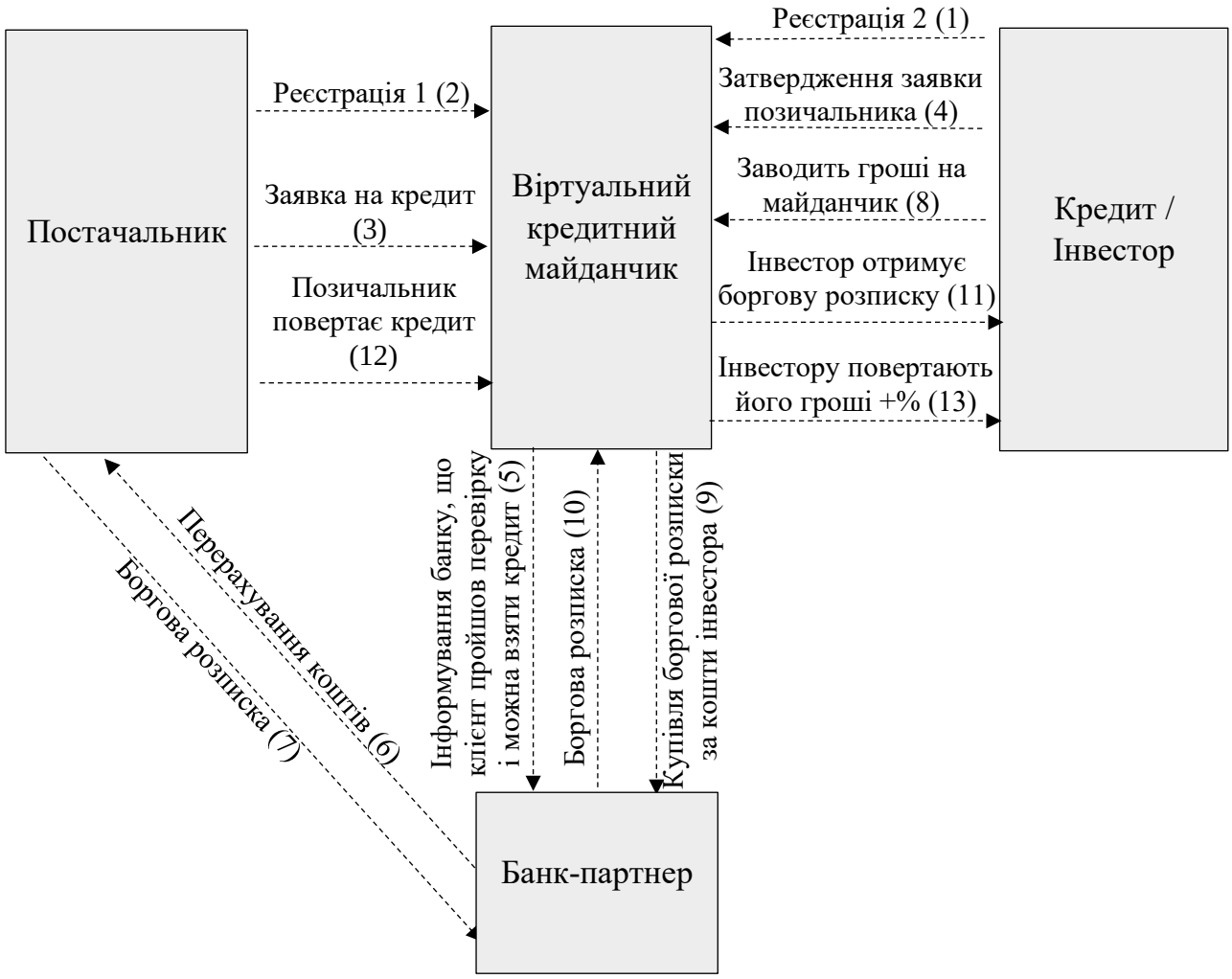

Рис. 3.1. Схема роботи P2P і P2B-кредитних платформ за участі комерційного банку

Джерело: [50, с. 361]

За цією схемою взаємодії кожний із учасників партнерства отримує певні вигоди. Для банку вони проявляються таким чином:

- відсутній ризик ліквідності і неповернення позик, тобто не потрібно формувати резерви;

- банк отримує доступ до додаткової бази клієнтів і має змогу надавати їм додаткові та супутні банківські послуги.

Вигоди для електронних кредитних платформ такі:

- вони отримують доступ до значного обсягу банківських ресурсів;

- участь банку у кредитному проекті підвищує довіру учасників грошово-кредитного ринку до електронної кредитної платформи.

Водночас, слід відмітити, що функціонування P2P і P2B-кредитних платформ у співпраці з банками не підпадає під дію закону «Про банки і банківську діяльність», тому потрібне законодавче врегулювання цього партнерства.

Можна також порекомендувати АТ «Укрексімбанк» розвивати взаємодію фінтех- і банківського бізнесу шляхом впровадження відкритого банкінгу (Open Banking), який передбачає, що «комерційні банки повинні відкрити доступ до власних даних і сервісів фінтех-провайдерам (через відкритий інтерфейс програмування додатків (API)), які зможуть використати їх для розробки власних програм» [50, с. 362].

Вигоди від цієї форми взаємодії для банку такі:

- мінімізація витрат і часу на розробку та впровадження фінансово-технологічних інновацій;

- послідовний перехід до цифрового банкінгу у банківському секторі;

- поява у банка нових можливостей щодо створення сучасних сервісів і продуктів, які б задовольняли потреби наявних і потенційних клієнтів;

- активніше використання Big data, що стало б частиною бізнесу й ухвалених бізнес-рішень;

- розширення можливості використання соціальних медіа як одного з основних каналів комунікації [22, с. 131].

Таким чином, наведені приклади застосування цифрових фінансових інновацій в діяльності банку переконують про їх вигідність для банку. Можна зробити висновок про позитивний вплив FinTech-інновацій на зміцнення конкурентної позиції банку.

3.2. Удосконалення системи бюджетування з метою оптимізації витрат банку

Для оптимізації витрат в АТ «Укрексімбанк» пропонується удосконалення в банківській установі системи бюджетування.

Бюджетування (англ. – budgeting) – це «процес організації управління фінансово-господарською діяльністю суб`єктів господарювання, що базується на розробці бюджетів у розрізі центрів відповідальності, чи напрямків діяльності, організації контролю за їх виконанням, аналізу відхилень від бюджетних показників та регулюванні на цій основі господарської діяльності з метою узгодження і досягнення намічених результатів на всіх рівнях управління» [34, с. 56].

Бюджет – це форма планового розрахунку, яка визначає докладну програму дій центру фінансової відповідальності на майбутній період, це план майбутніх господарських операцій підрозділу і результатів, пов'язаних з їх виконанням, виражений у вартісних показниках. Основна мета складання бюджетів полягає:

- в узгодженні оперативних і перспективних планів;
- в координації дій різних підрозділів підприємства;
- в деталізації загальних цілей виробництва і доведенні їх до керівництва різноманітними центрами відповідальності;
- в управлінні і контролі за виробництвом;
- у стимулюванні ефективної роботи керівників і персоналу організації;
- у визначенні майбутніх параметрів господарської діяльності;
- у періодичному порівнянні поточних результатів діяльності з планом.

В АТ «Укрексімбанк» бюджетування почало впроваджуватись із 2016 року шляхом створення наскрізної системи бюджетів. Така система дозволяє встановити жорсткий бюджетний контроль за надходженням і витрачанням коштів, створити реальні умови для вироблення ефективної фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

У банку були створені центри відповідальності та за кожним із них закріплений певний перелік бюджетів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Розподіл бюджетів за ЦФВ АТ «Укрексімбанк»

Центри фінансової відповідальності (ЦФВ)	Структурні підрозділи банку	Види бюджетів
Центр витрат	Департамент управління персоналом	бюджет витрат бюджет руху грошових коштів
	Юридичний департамент	бюджет витрат бюджет руху грошових коштів
	Департамент безпеки	бюджет витрат бюджет руху грошових коштів
	Департамент внутрішнього аудиту	бюджет витрат бюджет руху грошових коштів
Центр доходу	Управління роздрібного, корпоративного бізнесу та ін.	бюджет продажів; бюджет збутових витрат;
Центр прибутку	Головне фінансове управління	бюджет доходів та витрат; консолідований бюджет руху грошових коштів прогнозний баланс

Для кожного Центру фінансової відповідальності було встановлено ключові показники, за якими оцінюється їх діяльність. Наприклад:

- ключові показники діяльності Департаменту управління персоналом – це коефіцієнт плинності кадрів, коефіцієнт стабільності персоналу, продуктивність праці персоналу;

- ключові показники Департаменту безпеки - кількість випадків несанкціонованого доступу до інформації;

- ключові показники Департаменту внутрішнього аудиту - сума штрафів за порушення податкового законодавства.

Водночас, у функціонуванні системи бюджетування АТ «Укрексімбанк» наявні проблеми, які потребують вирішення. Нами пропонуються декілька напрямів удосконалення бюджетування у банку (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Напрями удосконалення бюджетування в АТ «Укрексімбанк»

Джерело: розроблено автором

1. Отже, пропонується переглянути схему формування центрів фінансової відповідальності, зокрема:

- до центру витрат (ЦВ) слід включити: департамент управління персоналом; головне управління загальних послуг та забезпечення; департамент із запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; департамент управління організаційними змінами в банку; відділ корпоративного іміджу та зв’язків із громадськістю; відділ аналізу відгуків клієнтів; департамент внутрішнього аудиту; юридичний департамент; головне управління ризик-менеджменту; головне управління інформаційних технологій;

- до центру доходів (ЦД) - головне управління роздрібного бізнесу; головне управління корпоративного бізнесу; головне управління казначейства

та інвестиційного банкінгу; головне операційне управління;

- до центру прибутку (ЦП) - головне фінансове управління, яке повністю контролює як формування доходів від надання банківських послуг, так і обсяг всіх витрат.

2. Для удосконалення організації бюджетування в банку пропонується створення Бюджетного комітету. Його основне завдання - відповідальність за проведення загальної політики бюджетування на підприємстві та координації підготовки бюджетів. До складу бюджетного комітету АТ «Укрексімбанк» пропонується включити: фінансового директора; директора департаменту внутрішнього аудиту; директора з маркетингу; директора з персоналу; фінансових контролерів (2 особи). Основні функції бюджетного комітету такі:

- погодження та розгляд бюджетів;

- удосконалення існуючого регламенту бюджетування;

- організація робочих нарад, які стосуються функціонування системи бюджетування, зокрема: що стосуються функціонування системи бюджетування, зокрема: розробки чи удосконалення форматів планових та звітних документів з бюджетування; системи персональної відповідальності за розробку та виконання планів; перегляду положення про бюджети; структури бюджетних центрів відповідальності;

- розгляд звітів про виконання бюджетів та аналіз відхилень;

- удосконалювання внутрішньої нормативної документації, що регламентує бюджетний процес.

Слід сказати, що Бюджетний комітет – це дорадчий орган, тобто група найбільш компетентних фахівців і керівників за основними напрямками діяльності компанії, наділених додатковими повноваженнями. Розширення штату банку при його створенні не відбудеться.

3. Крім такого удосконалення фінансової структури банку (без розширення штату) нами також пропонується створення в складі Департаменту внутрішнього аудиту групи бюджетного контролінгу в складі двох осіб. Основними функціями цієї групи повинні стати наступні: інформаційна;

координаційна; обліково-аналітична; контрольна; консультаційно-методична.

Основними напрямами функціонування групи бюджетного контролінгу, з нашої точки зору, повинні бути:

- сприяння організації системи бюджетування банку та постійне узгодження її окремих складових;

- розробка ключових показників діяльності для центрів фінансової відповідальності;

- безперервний контроль за виконанням бюджетів та розробка заходів щодо максимізації ефективності й оперативності управління при наявних відхиленнях;

- створення комплексної аналітичної бази для швидкого і повного інформування керівництва і відповідальних підрозділів АТ «Укрексімбанк» про хід виконання бюджетів та поточні результати.

Для організації ефективної роботи і належного виконання власних функцій в арсеналі групи бюджетного контролінгу слід використовувати такі інструменти та групи методів:

- інструменти фінансового планування і бюджетування;

- економіко-логічні методи, тобто методи загального (розрахунок середніх величин, порівняння, групування тощо) та факторного аналізу;

- методи фінансового аналізу (розрахунок основних показників діяльності компанії; прибутковість, ліквідність, чутливість тощо);

- статистичні та динамічні методи інвестиційних розрахунків та визначення точки беззбитковості;

- імітаційне моделювання (особливо ефективне за наявності кількох варіантів розвитку подій на ринку або кількох рівнозначних проектів);

- GAP-аналіз – аналіз відхилень (розривів);

- CVP-аналіз – аналіз співвідношення «витрати – обсяги – прибуток».

4. Необхідно розробити у банку внутрішні нормативи адміністративних витрат, наприклад:

- вартість канцелярських товарів на 1 співробітника;

- експлуатаційні й комунальні витрати на 1 співробітника;

- страхування персоналу на 1 співробітника;

- вартість супроводу програмного забезпечення, внутрішній ремонт і експлуатація комп'ютерної та оргтехніки;

- витрати на відрядження (добові, готель, проїзні квитки) на 1 співробітника залежно від займаної посади, місця відрядження;

- норма охоронних послуг на 1 кв. м.

5. Для ефективного функціонування бюджетування в банку пропонується впровадження автоматизованої системи бюджетування.

Основні переваги використання програмно-технічних засобів у бюджетуванні такі:

- підвищення точності та зниженні облікових помилок при зборі і систематизації даних;

- можливість створення єдиного інформаційного простору банку;

- можливість створення наскрізної системи оперативного контролю.

Можна скористатись досвідом банку «Львів», де вже впроваджено підсистему «Бюджетування (RnB)» АБС Б2. Завдяки впровадженню підсистеми у банку автоматизовано процеси:

- адміністрування бюджетної заявки;

- узгодження закупівель і договорів на виконання робіт/послуг;

- контроль виконання фінансового плану банку у розрізі бюджетних статей і центрів відповідальності;

- створення договорів підсистеми «Внутрішньогосподарська діяльність» АБС Б2;

- бюджетний контроль вихідних документів [53].

Завдяки цій підсистемі з'являється можливість для співробітників банку:

- самостійно створювати бізнес-процеси будь-якої складності (схеми узгодження) за допомогою конструктора схем бізнес-процесу;

- зберігати у бюджетній заявці всю інформацію для обґрунтування витрат: щодо пошуку потенційних постачальників, етапів узгодження заявки

учасниками бюджетного процесу, архів зовнішніх документів;

- контролювати плани: місячні, річні, з початку року наростаючим підсумком;

- відображати в банківському бюджетному плані очікувані та фактичні витрати, а також зміни до них (аналіз бюджетного плану rolling wave)

Таким чином, з метою оптимізації витрат банку у кваліфікаційній роботі запропоновано удосконалення в АТ «Укрексімбанк» бюджетування. З нашої точки зору, застосування цієї управлінської технології у банку дозволить зменшити обсяги адміністративно-господарських витрат, встановити постійний контроль за їх розміром, а це, в кінцевому підсумку, приведе до посилення конкурентної позиції банку на ринку банківських послуг.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження теоретичних основ та практичних аспектів оцінки конкурентної позиції банку дозволяє сформулювати наступні висновки.

1. Конкуренція на ринку банківських послуг має певні особливості. Вони полягають в тому, що на цьому ринку банк конкурує на трьох рівнях: з іншими банками; із небанківськими фінансовими установами (пенсійні фонди, інвестиційні фонди, ломбарди та ін.); із нефінансовими установами (поштові відділення, торговельні підприємства). Банки на ринку можуть виконувати функції, як продавців продуктів та послуг, так і їх покупців. Особливість конкуренції полягає також і в тому, що бар'єри входу на ринок дуже високі, а банківські продукти стандартизовані.

2. Конкурентоспроможність банку - це багатопланова економічна категорія, яка характеризує ефективність діяльності банку порівняно з його конкурентами, сформовану за рахунок конкурентних переваг банківського продукту та результативного використання свого потенціалу. Конкурентна позиція – це порівняльна характеристика основних параметрів банку щодо лідируючого конкурента, це його місце на відповідному сегменті банківських послуг.

3. Оцінка конкурентної позиції банку потребує проведення постійного моніторингу конкурентних переваг, їх характеру, ефективності та стійкості і здійснення порівняльного аналізу з підприємствами-конкурентами. Для цього наукою розроблено комплекс аналітичних методів. В загальному їх можна розділити на чотири групи: матричні, індексні (коефіцієнтні), рейтингові та графічні. Важливість оцінки полягає в тому, що на її основі визначаються основні чинники зміцнення конкурентних переваг банку.

4. Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є процес оцінки конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк». Це – державний банк, 100% його статутного капіталу належить державі в особі Кабінету Міністрів України.

Місія банку полягає у фінансуванні інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток галузей з високою доданою вартістю, залучення зовнішніх кредитних ресурсів для поліпшення ефективності економіки України, виконання функцій фінансового агента Уряду України з міжнародного кредитування.

5. Вартість ресурсів АТ «Укрексімбанк» дорівнювала на початок 2023 року 170,6 млрд. грн., за три роки вона збільшилась на 20,7%. Частка власного капіталу становить у структурі ресурсів банку 8,2%. У структурі зобов'язань найбільшу частку (57,8%)) займають кошти юридичних та фізичних осіб, на другому місці – боргові цінні папери, емітовані банком (24,8%). Суми на поточних рахунках та строкові депозити клієнтів склали на кінець 2022 р. 90503,6 млн. грн., що на 14,1% більше, ніж у 2020 р.

6. У кваліфікаційній роботі проведено аналіз фінансових результатів та фінансового стану АТ «Укрексімбанк». Фінансовим результатом діяльності банку у 2022 р. був чистий прибуток на суму 784 млн. грн. У 2020-2021 рр. діяльність банку була збитковою. Проведений аналіз фінансового стану засвідчив про низькі значення показників рентабельності та про зниження кредитної активності щодо інвестицій у кредитний портфель.

7. Оцінка конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк» проведена з використанням рейтингового підходу. За рейтингом порталу «Мінфін» банк увійшов у першу десятку стійких банків. Загальна сума балів, отримана банком, складає 3,60 (максимальна – 5,0). За стресостійкість банку нараховано 3,0 балів, за лояльність вкладників – 4,5 балів. За рейтингом найнадійніших банків 2023 року, складеним виданням «Форіншурер», банк займає 4 місце, перед ним у рейтингу знаходяться Креді Агріколь Банк, ПриватБанк та Ощадбанк. Високе місце АТ «Укрексімбанк» в рейтингу надійних банків обумовлене тим, що це державний банк.

8. Високу конкурентну позицію займає банк і в рейтингу найбільших банків за депозитами юридичних осіб (3 місце). Сума депозитів у банку на початок 2023 р. склала 61,0 млрд. грн. Друге місце в рейтингу займає ПриватБанк (70,4 млрд. грн.), а на першому місці знаходиться Укргазбанк із

сумою депозитів юридичних осіб – 108,3 млрд. грн. У рейтингу найбільших банків за кредитами юридичним особам АТ «Укрексімбанк» займає друге місце після ПриватБанку.

9. У рейтингу банків за прибутковістю діяльності АТ «Укрексімбанк» займає 10 місце. Рентабельність активів банку склала у березні 2023 р. 1,14%. У порівнянні із АТ «ПриватБанк», який має рентабельність активів 16,4%, це – невисокий результат, проте у більшості банків, які не ввійшли в ТОП-10, цей показник значно нижчий від 1%. Стійка конкурентна позиція банку забезпечується виконанням ним економічних нормативів діяльності, які встановлюються НБУ і є обов'язковими до виконання всіма банками.

10. Для зміцнення конкурентної позиції в роботі рекомендовано застосування цифрових фінансових інновацій в діяльності банку, зокрема налагодження партнерства банку з електронними кредитними платформами у сфері P2P- і P2B-кредитування, а також розвиток взаємодії фінтех- і банківського бізнесу шляхом впровадження відкритого банкінгу. Розглянуті приклади застосування цифрових фінансових інновацій переконують про їх вигідність для банку. Можна зробити висновок про позитивний вплив FinTech-інновацій на зміцнення конкурентної позиції АТ «Укрексімбанк».

11. Для оптимізації витрат в АТ «Укрексімбанк» запропоновано удосконалення системи бюджетування за такими напрямами: перегляд схеми формування Центрів фінансової відповідальності банку; створення Бюджетного комітету; створення в складі Департаменту внутрішнього аудиту групи бюджетного контролінгу; розроблення внутрішніх нормативів адміністративних витрат; впровадження автоматизованої системи бюджетування. Запропоновані заходи дозволять зменшити обсяги адміністративно-господарських витрат, встановити постійний контроль за їх обсягом, а це, в кінцевому підсумку, приведе до посилення конкурентної позиції банку на ринку банківських послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15.

2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text.

3. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14.

4. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368 (у ред. від 18.04.2023). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text.

5. Акопян Д. Е. Діяльність банків в умовах цифровізації економіки. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2022. № 8(297). С. 48-56.

6. Бабух І. Б., Гавриш І. І., Ібрагімов Е. Ю. Маркетинговий аналіз ринку банківських послуг в Україні: цілі, завдання та проблеми. *Ефективна економіка.* 2022. № 8. URL: https://nayka.com.ua/index.php/ee/issue/view/25.

7. Безродна О. С. Рекомендації щодо визначення конкурентних позицій та обґрунтування конкурентних стратегій банків за результатами інтегральної оцінки їх конкурентоспроможності. *Фінансове регулювання зрушень у економіці України : матеріали V міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.,* 24 бер. 2021 р. : тези допов. Мукачево: Вид. МДУ, 2021. С. 11-14.

8. Березіна Л. М., Вараксіна О. В., Олійник А. С., Рак А. Г. Теоретико-методологічні основи управління конкурентоспроможністю підприємства. *Агросвіт.* 2021. № 21-22. С. 35-42.

9. Бєлова Т. Г., Крайнюченко О. Ф., Єрошина Н. О. Конкурентні позиції підприємства на ринку: проблеми визначення та оцінювання. *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць.* 2013. № 4. С. 101-105. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/8736.

10. Борисова С. Є. Шляхи підвищення прибутковості комерційного банку. *Науковий вісник ДДМА.* 2016. № 2. С. 144-148.

11. Вашків О. П., Собко О. М., Смерека С. Б. Управління конкурентоспроможністю продукції : навч. посіб. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 272 с.

12. Вовчак О. Д., Пронько В. М. Вплив фінансових технологій на забезпечення конкурентоспроможності банку. Вісник Університету банківської справи. 2020. № 1(37). С. 86-91.

13. Вядрова І. М., Морозов М. В. Сутність конкурентоспроможності в банківському секторі: стан і проблеми. *Бізнес Інформ.* 2020. № 11. С. 324-330.

14. Гончаренко А. С. Вплив сучасних цифрових технологій на конкурентні позиції банків на фінансовому ринку. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент».* 2021. Випуск 2(88). С. 35-40.

15. Грабовенська С. П. Конкурентоспроможність територіальних ринків туристичних послуг в Україні: дис. … канд. екон. наук.: спец. 08.00.03. Львів, 2017. 242 с.

16. Дмитрієв І. А., Кирчата І. М., Шершенюк О. М. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник. Харків : ФОП Бровін О. В., 2020. 340 с.

17. Єлець О. П. Сутність конкуренції та конкурентоспроможності підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2016. Випуск 1(01). С. 58-64.

18. Загурський О. М. Теоретико-методологічні підходи до визначення категорії «конкурентоспроможність». *Наукові праці НДФІ.* 2018. № 3(68). С. 38-49.

19. Зайонц А. В. Підвищення конкурентоспроможності банку на кредитному ринку за рахунок упровадження інновацій на основі BIG DATA та технологій штучного інтелекту. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31(70). № 4. С. 69-75.

20. Золотарьова О. В., Гура С. О. Конкурентоспроможність банку: зміст, фактори впливу та перспективні методи оцінювання. *Інвестиції: практика та досвід.* 2016. № 3. С. 34-37.

21. Квятковська Л. А., Кулінічев П. К. Формування моделі оцінки конкурентної позиції машинобудівного підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки.* 2019. Випуск 6. Частина 2. С. 183-188.

22. Коваленко В. В. Розвиток FinTech: загрози та перспективи для банків України. *Приазовський економічний вісник.* 2018. Вип. 4 (09). С. 127–133.

23. Коваленко В., Мазур Т. Управління конкурентною позицією банків. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету.* 2019. № 9-10. С. 38-53.

24. Коверза В. С., Нєізвєстна О. В., Шендригоренко М. Т., Іванова Н. С. Шляхи підвищення конкурентоспроможності банків в контексті інтеграції в ЄС. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/77.pdf.

25. Коломієць І. В. Моделі оцінки конкурентоспроможності банку. *Управління розвитком.* 2012. № 19(140). С. 52-54.

26. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: Монографія. Київ : КНЕУ, 2012. 256 с.

27. Крухмаль О. В., Заєць О. С. Peer-to-peer кредитування в Україні: перспективи розвитку та виклики для банків. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2017. № 2(2). С. 93-96.

28. Лєгостаєва О. О., Сопко О. В. Вдосконалення методики аналізу доходів банку та його прибутковості. *Молодий вчений.* 2014. № 12(15). С. 191-194.

29. Литовченко М. О., Татьяніна С. М. Сутність та значення конкурентоспроможності банку. *Інфраструктура ринку.* 2019. Випуск 35. С. 427-432.

30. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Львів : Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.

31. Майба Ю. І. Конкурентоспроможність банківського сектору України: сутність та механізм формування. *Вісник ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Серія «Економічні науки».* 2020. № 2. С. 53-65.

32. Макаренко Ю. П., Мороховець К. С. Стратегія підвищення прибутковості комерційного банку. *Економіка та держава*. 2017. № 11. С. 60-64.

33. Могильна Л. М., Волкова К. В. Управління конкурентоспроможністю банківських установ. *Приазовський економічний вісник.* 2020. № 5(22). С. 175-180.

34. Онищенко С. В. Удосконалення фінансового планування на підприємствах. *Ринок цінних паперів України.* 2018. № 3-4. С. 55-57.

35. Онищенко Ю. І., Гребенщікова Т. С. Чинники формування власного капіталу банків України. *Економіка і суспільство.* 2016. Вип. 2. С. 525-530.

36. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/.

37. Павлюк Т. І. Сутність та роль конкуренції в ринковій економіці. *Економіка і суспільство.* 2016. Випуск 6. С. 8-13.

38. Пацера М. Міжнародна банківська конкуренція: погляд науковців. *Вісник Національного банку України.* 2019. № 7. С. 31–33.

39. Пилипенко О. В. Стратегічний аналіз: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 350 с.

40. Портер М. Міжнародна конкуренція: Конкурентні переваги країн. URL: https://www.management.com.ua/books/view-books.php?id=1802.

41. Прасолова С. П. Порівняльна оцінка конкурентної позиції вітчизняних та іноземних банків на ринку України: актуальні аспекти. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки».* 2021. № 1(102). С. 51-60.

42. Прибутковість української банківської системи. URL:

https://opendatabot.ua/open/bank-ranking.

43. Прокопенко Н. С., Мирончук В. М., Щепель І. В. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 41. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1556.

44. Рейтинг надійних банків України 2023. URL: https://forinsurer.com/rating-banks.

45. Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 кварталу 2022 року. URL: https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/

46. Рейтинг стійкості банків. Методика. URL: https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/method/.

47. Руда О. Л. Сучасний стан банківської системи України та її конкурентоспроможність. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/63.pdf.

48. Сайт АТ «Укрексімбанк». URL: https://www.eximb.com/.

49. Сідор Н. В., Фетько С. В. Формування і використання прибутку комерційного банку. *Вісник Черкаського університету.* 2015. № 12(345). С. 121-127.

50. Стойко О. Я. Перспективи розвитку фінтех- і банківського бізнесу в Україні. *Проблеми економіки.* 2020. № 2(44). С. 356-364.

51. Стратегія Національного банку України до 2025 року. Фінансова фортеця України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=4.

52. Ті, що вистояли. Рейтинг банків-2022. URL: https://mind.ua/publications/20246130-ti-shcho-vistoyali-rejting-bankiv-2022.

53. Упровадження підсистеми «Бюджетування (RNB)» АБС Б2: нові можливості для банку «Львів». URL: https://csltd.com.ua/press-center/news/uprovadzhennia_pidsistemi_biudzhetuvannia_rnb_abs_b2_novi_mozhlivosti_dlia_banku_lviv.

54. Фінтех прилаштовується до банків. URL: https://finclub.net/ua/analytics/

fintekh-prylashtovuietsia-do-bankiv.html.

55. Хома І. Б., Папірник С. Є. Вплив іноземного капіталу на стабільність банківської системи України. Економіка та суспільство. 2022. Випуск 43. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1694.

56. Чіков І. А. Конкуренція: теоретичні підходи до розуміння сутності поняття. *Агросвіт.* 2019. № 10. С. 74-80.

57. Шевцова О. Й., Сидорчук Н. О. Конкурентна позиція банку на кредитному ринку: методичні особливості оцінки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».* 2017. Випуск 27. Частина 3. С. 89-93.

58. Шірінян А. С., Шірінян Л. В. Конкурентоспроможність ринку банківських послуг України: фактор суперництва, тенденції та результати. *Економіка України.* 2019. № 6. С. 18-38.

ДОДАТКИ

Додаток А

Окремий звіт про фінансовий стан (окремий баланс) АТ «Укрексімбанк» за 2020-2022 рр.

тис. грн.

Найменування статті	На 31.12. 2020 р.	На 31.12. 2021 р.	На 31.12. 2022 р.
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	24241179	21378517	19866217
Заборгованість кредитних установ	4083743	1544476	699739
Кредити клієнтам	55038772	58426564	67581286
Інвестиційні цінні папери:			
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки або збитки	9924610	24064110	28072289
- доступні для продажу	41191570	48193549	48254711
- утримувані до погашення	230912	139098	96022
Податкові активи	293122	101677	122350
Інвестиційна нерухомість	1566942	1344074	1260398
Основні засоби	2170908	2120620	1640968
Нематеріальні активи	17583	26769	49498
Необоротні активи, утримувані для продажу	-	-	42005
Відстрочені податкові активи	1730750	2322000	2138292
Інші активи	795349	696818	767757
Усього активи	**141285440**	**160358272**	**170591532**
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	2979775	659	-
Заборгованість перед кредитними установами	19298870	27931388	23283787
Заборгованість перед клієнтами	79323030	85792095	90503580
Емітовані єврооблігації	33122294	37562345	38821831
Субординований борг	9375369	3495895	3615792
Резерв під покриття інших збитків	22213	5137	6168
Інші зобов'язання	290975	257254	323987
Усого зобов'язання	**144412526**	**155044114**	**156555145**
Капітал			
Статутний капітал	21689042	31008041	38730042
Резерви переоцінки	664823	725335	282951
Результат від операцій з акціонером	-	-	635104
Непокритий збиток	(25643877)	(26582144)	(25774636)
Резервні та інші фонди банку	162926	162926	162926
Усього капітал	**(3127086)**	**5314158**	**14036387**
Усього капітал та зобов'язання	**141285440**	**160358272**	**170591532**

Додаток Б

Окремий звіт про прибутки та збитки (Окремий звіт про фінансові результати) АТ «Укрексімбанк» за 2020-2022 рр.

тис. грн.

Найменування статті	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Процентний дохід			
Кредити клієнтам	7325306	8103934	6906088
Інвестиційні цінні папери, крім тих, які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки або збитки	4696434	4043335	3934400
Заборгованість кредитних установ	642360	273248	105643
Заборгованість Національного банку України	247309	399002	180682
	12911409	**12819519**	**11126813**
Інвестиційні цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки або збитки	291524	857196	1206683
	13202933	**13676715**	**12333496**
Процентні витрати			
Заборгованість перед клієнтами	(5219054)	(5195789)	(4389815)
Емітовані єврооблігації	(2795722)	(3399655)	(3534286)
Заборгованість перед Національним банком України	(904487)	(202840)	-
Заборгованість перед кредитними установами	(1013124)	(887024)	(1307355)
Субординований борг	(885991)	(761388)	(282454)
	(10818378)	**(10446696)**	**(9513910)**
Чисті процентні доходи	**2384555**	**3230019**	**2819586**
Нарахування резерву під зменшення корисності кредитів	(10385780)	(5679835)	(643782)
Чисті процентні витрати після створення резерву під зменшення корисності кредитів	**(8001225)**	**(2449816)**	**2175804**
Комісійні доходи	1101522	1003384	939344
Комісійні витрати	(392045)	(352117)	(333180)
Чисті комісійні доходи	**709477**	**651267**	**606164**
Чисті прибутки від інвестиційних цінних паперів, які оцінюються за справедливою вартістю через прибутки або збитки	3886182	5314500	258257
Чисті прибутки/(збитки) від інвестиційних ЦП, доступних для продажу:			
- торгові операції	31205	-	(14)
- збитки від зменшення корисності	(2953923)	-	3413
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з іноземними валютами:			
- торгові операції	878050	507942	475819
- курсові різниці	(6822999)	(3472495)	(903307)
Чисті прибутки/(збитки) від операцій з банківськими металами:			
- торгові операції	9592	490	682
- переоцінка	(13874)	(3853)	(2658)
Інші доходи	121142	114952	168750
Інші чисті непроцентні доходи	**(4864625)**	**2461536**	**(52206)**
Витрати на персонал	(862170)	(764071)	(946840)
Знос та амортизація	(105932)	(102723)	(100750)
Інші операційні витрати	(977312)	(838247)	(735729)
Збиток від первісного визнання фінансових активів	(18633)	(7350)	(116)
Резерви від зменшення корисності інших активів та покриття інших збитків	(10889)	(122313)	18422
Непроцентні витрати	**(1974936)**	**(1834704)**	**(1765013)**
Прибуток/(збиток) до оподаткування	**(14131309)**	**(1171717)**	**964749**
(Витрати)/доходи з податку на прибуток	-	215050	(180706)
Прибуток/(збиток) за рік	**(14131309)**	**(956667)**	**784043**